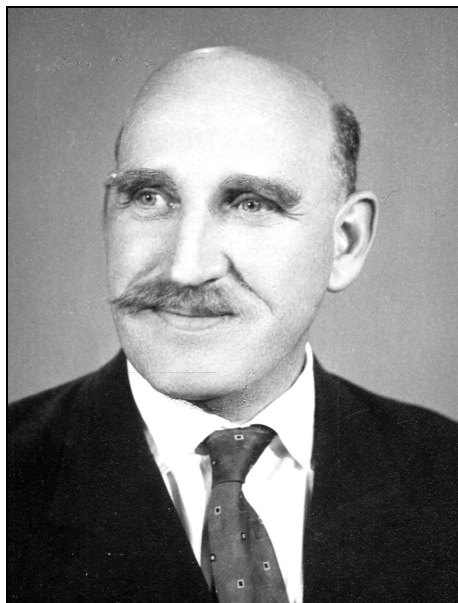

Visszaemlékezés

Dubovszky Károlyra

a Balassagyarmati Madách Imre Fiúkollégium Igazgatójára

(1911. 08. 17. - 1981.10.22.)

*"Vannak sugárzóan kedves, derűs, kellemes emberek,
akiknek a jelenléte nagyon jó hatással van ránk.
Ha ők belépnek egy szobába, úgy tűnik, mintha
nagyobb lenne körülöttük a fény"*
(Henry Ward Beccer - 1813-1887.)

Igen, ilyen sugárzó pedagógus egyéniség volt Dubovszky Károly is, aki húsz évig volt a balassagyarmati fiúkollégium igazgatója 1952-1972-ig.

E tanulmányban több aspektusból ismertetjük életútját. Történelmi háttérbe ágyazva mutatjuk be életét, pedagógiai munkásságát, majd a visszaemlékező diákok, kollégák közös élményeit. Egy volt diákja több mint ötven év távlatából röviden így jellemezte: *Igazságos volt, a gőgösöket megvetette, a szegényeket felemelte.* Mit is jelent e pár soros tömör jellemzés? Erre szeretnénk választ adni az olvasóknak.

Dubovszky Károly 1911. augusztus 17-én Bars–Hont vármegyében, Kistúron¹ született, felvidéki család ötödik gyermekeként. Édesapja Dubovszky Károly ácsmester, édesanyja

¹ Dolné Turovce, Szlovákia. Ma Felső- vagy Nagytúr (Horné Turovce) része.

Jávorka Anna, aki egyenes ági leszármazottja volt annak a Jávorka Ádámnak, akit a családi emlékezet így őrzött meg: hős kuruc hadnagy, aki 1710-ben elfogta az áruló Ocskay brigadéroszt, és zsákba kötve vitte II. Rákóczi fejedelemhez.² Ez a családi történelmi örökség, hősiesség, hazafiasság hatotta át fiatal éveit és formálta gondolkodását. Megalapozta a történelmi múlt iránti érdeklődését, a magyar történelmi hagyományok iránti szeretetét, tiszteletét és alakította egyéniségét.

Testvérei közül Miklós, a kis családi földet művelte, Ferenc, édesapja nyomdokaiba lépve ácsmester lett, nővére, Erzsébet szintén földműves maradt, negyedik testvére csecsemő korában elhunyt. A gyermekek közül egyedül ő tanult tovább.

Önéletrajzából (1949-ben írott) tudtuk meg, hogy azután került elemi iskolába Ipolyságra (Sahy, Szlovákia), midőn édesapja hazatért az első világháborúból. Így írt erről: *Az osztályban, mint testileg és szellemileg fejlettebb, hamar kiemelkedtem iskolatársaim közül. A négy elemi elvégzése után úgyszólván a szüleim tudta nélkül mentem a tanítóm tanácsára gimnáziumi felvételre. Mint szegény szülők gyermeke hála a csehszlovák demokratikus berendezésnek, el tudtam végezni a gimnáziumot.*

Az ipolysági³ reálgimnáziumban érettségizett 1933-ban, majd rövid banktisztviselőség után 1937-ben magyar népiskolai érettségit tett Pozsonyban.⁴ A Comenius Egyetemen ideiglenes tanítói képesítést nyert, az érettségi bizonyítványa szerint. Idézem: *Tekintettel a tanúsított előmenetelére a tanító jelöltet a magyar tannyelvű népiskolánál ideiglenes tanítói minősítésben való alkalmazására érettnak nyilvánítjuk, és kiadjuk neki ezen érettségi bizonyítványt. 1937. szeptember 27. (Családi dokumentum)*

A tanítóképzőben ismerkedett meg Ilku Pállal, aki a tanítói oklevelét szintén a pozsonyi tanítóképzőben szerezte meg, és aki később művelődésügyi miniszter lett. Pedagógusi pályáját magyar tanítóként kezdte 1937-ben Kárpátalján, a beregszászi járásban Nagybecsényben (Veliká Bijhany, ukránul *Велика Бийгань*)

1937. december 26-án házasságot kötött Ujj Jolánnal, aki Óhegy településen⁵ született, szintén négygyermekes családból. Édesapja Ujj György az ipolysági polgári iskolában tanított. Édesanyja, Mocik Katalin kisbirtokos nemesi családból származott. Pozsonyban, a Szent Orsolya Római Katolikus Tanítóképzőben végzett elemi és polgári iskolai tanítói képesítést.

Dubovszky Károly 1938-ban Kisguton (Kis és Nagygota települést összevonták, ma oroszul: *Гым*) már iskolaigazgató volt. Továbbtanult, 1939-ben Népiskolai Tanítóképesítő Oklevelet Budapesten szerezte meg. Az 1939-1940. tanévben Terbegecen (szlovákul: *Trebušovce*) tanított, majd 1940-1945-ig Barsfüssön (szlovákul: *Travnica*) elemi népiskola igazgatója volt, felesége ugyanitt tanított, a magyar iskolák bezárásáig.

² Jávorka Ádám (Nagykosztolány, 1683 v. 1684 – Jarosló, Galícia, 1747. aug. 19.) kuruc hadnagy, francia alezredes, lengyel ezredes

³ Sahy, Szlovákia

⁴ Bratislava, Szlovákia

⁵ Staré Hory, Szlovákia

Dubovszky Károly pedagógiai munkásságát nem lehet történelmi, társadalmi kitekintés nélkül szemlélni, megérteni harcos egyéniségét, erős, elkötelezett magyarságszeretetét. Magyarországon született, s mire kisiskolás lett, a trianoni békediktátumnak köszönhetően szülőfaluja a Csehszlovák Köztársasághoz tartozott. A Felvidék magyar településeit elszakították az anyaországtól, a magyar iskolák egy részét bezárták.⁶ Húsz évig tartó magyarellenességben élte meg ifjúságát.

Az 1938. évi első bécsi döntésnek köszönhetően a Trianon előtti határokat visszaállították, az elcsatolt területek újra Magyarországhoz tartoztak. Lehetővé vált a korábban bezárt iskolák újraindítása és új magyar tannyelvű iskolák létrehozása.

Az első bécsi döntés után - mint ahogy ezt az előzőekben jeleztük-, az ifjú házaspár lehetőséget kapott, hogy egyazon iskolába kerüljön. Bars–Hont vármegyébe, Barsfüssre⁷ helyezték őket.

Barsfüssi Elemi Népiskola

Dubovszky Károlynak már pályafutása kezdetén megmutatkozott szociális érzékenysége, tettrekészsége abban, hogy segítse szegény családból származó tanítványait. Nem ismert társadalmi korlátokat, határokat a segélykérés érdekében. Az 1940/1941-es tanévben Horthy Miklós kormányzó feleségétől kért és kapott segítséget a barsfüssi szegény gyermekek karácsonyi megajándékozására.

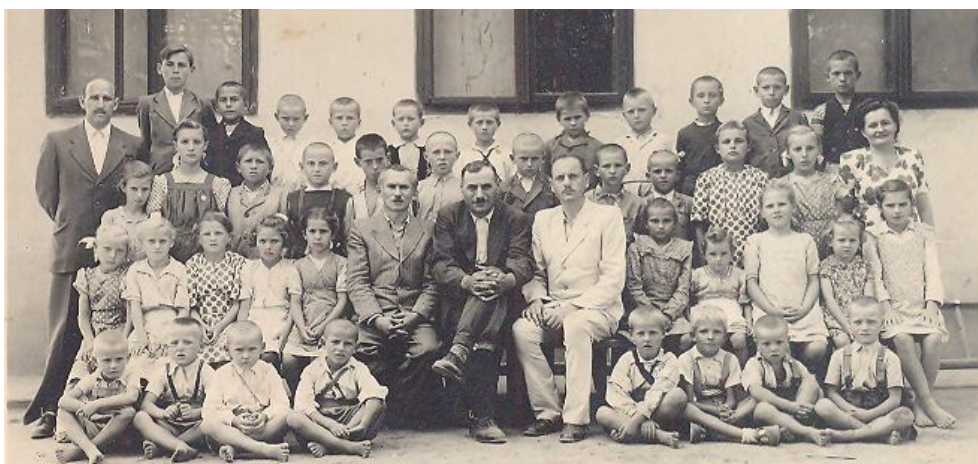
Barsfüssön tanított feleségével együtt 1945-ig, a magyar anyanyelvű iskolák bezárásáig.⁸

⁶ Az impériumváltás után a Felvidéken berendezkedő új csehszlovák államhatalom kezdettől fogva egyik legsürgősebb feladatának tartotta a magyar iskolahálózat tervszerű visszafelépítését. Mindjárt a katonai birtokbavételt követően megindult a magyar iskolák felszámolása – először a Felvidék szlovák és rutén többségű területein –, azok magyarosító hatására hivatkozva. A magyar nyelvű oktatás visszaszorítása általános jelenséggé vált. A magyar tanítási nyelvű iskolákat ugyanis nem csak ott számolták fel, illetve változtatták szlovák vagy rutén nyelvűekké, ahol azoknak a múltban magyarosító hatásuk volt vagy lehetett, hanem a magyar lakosság természetes igényeinek kielégítését szolgáló iskolai hálózat egy része is áldozatul esett a lelkes ország- és nemzetépítők buzgalmának. A magyar többségű és tiszta magyar területek magyar iskolahálózata részben megmaradt ugyan, a csehszlovák állami és iskolaügyi hatóságok, valamint a különböző magyarellenés társadalmi szervezetek azonban kezdettől fogva mindent elkövettek a magyar iskolák fokozatos elsoványosítása, illetve szlovákkal való helyettesítése érdekében. In: Popély Gyula: *A felvidéki magyar oktatásügy helyzete 1918–1945*. In: *Kalligram*, 1993/II. évf. december.

⁷ Trávnica, Szlovákia

Ezután a létszámában megnövekedett család a két gyermekkel – Ildikóval (1943) és Katalinnal (1945) – rövid időre, Ipolyságra költözött. A két magyar pedagógus nem volt hajlandó reszlovakizálni (szlováknak vallani magát), valamint elfogadni a Beneš-dekrétum magyarellenes diktátumát, csak azért, hogy aztán szlovák iskolában taníthassanak. Sok magyarellenes provokáció után úgy döntöttek, hogy saját elhatározásból áttelepülnek Magyarországra.

Első állomásuk Drégelypalánk volt, ahol 1946–1947-ig az általános iskolában dolgoztak. Dubovszky Károly ezt követően pályázati meghívásra családjával együtt Kunhegyesre költözött. A Szolnok Megyei Tanács Oktatási és Népművelődési Osztálya Kunhegyesre kinevezte és megbízta az Állami Körzeti Tanulóotthon (ma kollégiumnak neveznék) megszervezésével és igazgatói feladatok ellátásával. Az általános iskolai tanyasi gyermekeknek szervezett kollégiumot 1947–1950 között vezette. A tanyákat járta, megismerte az alföldi szegény emberek életét, és ösztönözte őket, hogy taníttassák gyermeküket, személyes felelősséget vállalva a gyermekek taníttatásáért, biztonságos ellátásáért. Az általános iskola és a kollégium vezetése mellett magyart és történelmet tanított.

A tanulóotthon diákjaival, a kép baloldalán Dubovszky Károly, jobboldalon felesége Dubovszky Károlyné

Dubovszky Károlyt Ortutay Gyula vallás és közoktatási miniszter⁹ 1950-ben áthelyezte Szolnokra igazgatónak a középiskolai fiúkollégiumba. Felesége, a szolnoki Koltói Anna Általános Iskolába került, orosz és történelmet tanított.

⁸ 1945. augusztus 2-án adta ki Edvard Beneš csehszlovák elnök a magyarokat és németeket sújtó 33. dekrétumát, mely az ország területén élő nem szláv népességet megfosztotta állampolgárságától. Az 1945 májusa és októbere között hatályba léptetett Beneš-dekrétumok a magyar és német lakosságon torolták meg Csehszlovákia széthullását, és előírányozták a kisebbségek kitelepítését, illetve erőszakos beolvasztását.

Az 1945 áprilisában közzétett kassai kormányprogram már elővetítette az Edvard Beneš nevéhez köthető dekrétumokat, ugyanis a felvidéki városban közzétett dokumentum VIII. pontja a magyar és német népességet kollektív háborús bűnösnek nyilvánította.

Mindeközben a csehszlovák hivatalok elbocsátották a magyar köztisztviselőket, száműzték az egyetemekről a magyar diákokat, és megszüntették a magyar oktatási intézményeket. Valamennyi magyart és németet megfosztott állampolgárságától, vagyis de facto kizárta őket a társadalomból, és ellehetetlenítette életüket. A párizsi béke megkötése után kitelepítésekkel, kényszermunkával és az úgynevezett reszlovakizációval próbálták megtörni a kisebbségi öntudatot. A beneši időkhöz képest már az 1948 októberében hozott törvény is enyhülést jelentett, mely hűségeskü fejében valamennyi kérvényezőnek megadta a csehszlovák állampolgárságot. In: Tarján M. Tamás: *Életbe lép Beneš 33. számú dekrétuma, 1945. augusztus 2.* In: *Rubiconline/Kalendárium*

⁹ Ortutay Gyula (1910–1978) néprajzkutató, politikus, az MTA tagja. 1947–1950-ig vallás- és közoktatásügyi miniszter. In: Wikipédia

Ezekben a háború utáni években sok és sokféle gazdasági, megélhetési, szociális nehézséggel kellett megküzdeni az embereknek. A fiatalok szociális helyzetének javításán több külföldi és hazai szervezet igyekezett segíteni. Egyszer a Vöröskereszt útján a kollégiumi diákok bakancsot kaptak. Sorba álltak és megkapták a lábmeretüknek megfelelő lábbelit. Az egyik diák később odament az „igazgató pajtáshoz” és kifogásolta, hogy ő barna bakancsot kapott, de ez nem tetszik neki, cseréljék ki feketére. A diák agresszív viselkedése kapcsán komoly vita alakult ki, aminek a végén elcsattant egy pofon. – *Tanuld meg fiam megköszönni az adományt, nem kifogásokat keresni, és dühöngeni* – mondta az igazgató. A diák válasza: – *Tudja meg, hogy fel fogom jelenteni a pártbizottságon.* Így is történt. Az igazgatót behívták a Magyar Dolgozók Pártja városi székházába, „raportra”. Ismertették vele a bejelentést, és követelték, hogy kérjen bocsánatot a diáktól. Ő ezt megtagadta, és azt mondta, ha megismétlődne az incidens, újra megpofozná a diákat. Jó pár évvel később egyszer továbbképzésre utazott. A vonaton megszólította egy fiatalember, ráköszönt és megkérdezte: – *Igazgató úr, nem ismer meg?* – *Nem* – volt a válasz. – *Én voltam az, az ifjú suhanc, akit felpofozott a szolnoki kollégiumban. Igaza volt. Engem ez a pofon térített észre, tanultam belőle. Hálásan köszönöm azt a pofont.*

1950-ben elkészültek az alap- és középfokú képzés számára az új tantervek. A művelődési anyagot a marxizmus–leninizmus eszméinek megfelelően, a szovjet minta útmutatásai alapján választották ki. Megszűnt a választható idegen nyelv, helyét az orosz kötelező tanulása foglalta el az összes iskolafokozatban. Dubovszky Károly és felesége 1950-ben elvégezte az orosz nyelvi szaktanfolyamot. A két gyermek és a mindennapi munka mellett számukra nem jelentett nagyobb nehézséget az orosz nyelv elsajátítása, hiszen szlovákul anyanyelvi szinten beszéltek. A házaspár folyamatosan képezte önmagát: 1952-ben a szegedi Tanítóképző Intézetben magyar–történelem szakos általános iskolai tanári oklevelet, majd 1953-ban Budapesten orosz nyelvi általános iskolai tanári oklevelet szereztek.

A szolnoki kollégiumot 1952-ben megszüntették, ezért Dubovszky Károlynak újra állás után kellett néznie. Budapesten felkereste Darvas József közoktatásügyi minisztert,¹⁰ hogy segítséget és javaslatot kérjen tőle. A miniszter ismerte kunhegyesi diáktoborzói, diáktothoni és iskolaigazgatói munkásságát, valamint szolnoki pedagógiai tevékenységének az eredményeit. Két állást ajánlott neki: a tatabányai bányász kollégiumot és a balassagyarmati diáktothont. Ő a határ melletti, balassagyarmati kollégium mellett döntött.

Balassagyarmatra 1952-ben kinevezték a fiúkollégium igazgatójának, feleségét pedig magyar–orosz szakos tanárnak a Bajcsy-Zsilinszky úti Általános Iskolába. A család újra költözött, átutazva a fél Alföldet. Új helyen, új környezetben folytatták életüket, nevelték lányaikat, és a saját gyermekként féltett, szeretett és tisztelt növendékeket. 1953-ban megszületett harmadik kislányuk, Lívia.

A következőkben röviden ismertjük a diáktothon épületének történetét.

A diáktothon Balassagyarmaton a Kossuth Lajos és a mai Ady Endre utca sarkán állt. Eredetileg csendőrlaktanyának épült, de az első világháború után, 1924-ben üressé vált. Az épületben harminc hadiárvát helyeztek el, és megalapították a Szent Imre Fiúárvaházat. Don Bosco szentté avatásának évében, 1934-ben telepítette le Balassagyarmaton a Szalézi rendet a város szülőtte, dr. Trikál József pápai prelátus, egyetemi tanár. Az épületet átalakították nyolcvan fő befogadására alkalmas középiskolai internátussá. A hátrányos helyzetű fiatalokat tanították, társadalmi beilleszkedését és hitéletét segítették a Szalézi rendi papok, vagy szerzetes-testvérek. Az internátus hosszabb időn keresztül áldásos tevékenységet folytatva működött a városban.

¹⁰ Darvas József (1912–1973) író, publicista, politikus. 1950–1951-ig vallás- és közoktatásügyi, 1951–53-ig közoktatásügyi, 1953–56-ig népművelési miniszter. In: Wikipédia

A II. világháború után az új munkás–paraszt kormánynak fontos politikai, ideológiai feladata volt, hogy a hazához, a népi demokráciához hű értelmiséget neveljen. Valójában a kollégiumokra azért is nagy szükség volt, mert a kialakulatlan közlekedési rendszer nem tette lehetővé a vidéki fiatalok bejárását az iskolákba. A tanulni vágyók így a bejárás nehézségeitől mentesültek, s a tanulásban is segítséget kaptak a pedagógusoktól. A szegény családból származó diákok ezen kívül szociális támogatásban részesültek.

Balassagyarmat Város Nemzeti Bizottsága 1947. február 12-én határozott adományok gyűjtéséről *a politikai pártok, a szabad szakszervezetek és az összes társadalmi szervezetek támogatásával megalakult Madách Imre Népi Kollégium javára, melyet folyó hó 15-én a Gimnázium épület emeleti részén nyitunk meg.*¹¹ A Népi Kollégiumok Országos Szövetsége 1947. február 17-i vezetőségi ülésén határozott a kollégium igazgatójának, *Szerdahelyi János gimnáziumi igazgatónak a megbízásáról a balassagyarmati Madách Imre Népi Kollégium igazgatói teendőinek a Szövetség alapszabályai szerint való ellátásával.*¹²

Az intézmény a gimnázium hét termében, majd a Szalézi intézet államosítása után a volt internátusban működött.¹³ Nehéz tárgyi és személyi feltételek mellett kezdte meg rövid ideig tartó működését az első igazgató, aki 1947. október 17-én a következő tartalmú levélben nyújtotta be lemondását. *Megismerkedve a normákkal, arra az elhatározásra jutottam, hogy benyújtom lemondásomat. A kijelölt feladatot mellékhivatású igazgatóként elvégezni nem tudom. Talán olyan esetben, ha csak tanár a mellékhivatású igazgató, nem megoldhatatlan, de a kollégium mellett még iskolát is vezetni nem lehet. Megkárosítani egyik intézményt sem akarom.*¹⁴

1949-ben a népi kollégiumokat *önfelosztásra ítélték, azaz adminisztratív úton felszámolták.*¹⁵ A kollégium megnevezés helyett a diákothon elnevezést használhatták az intézmények, hogy a demokratikus szellemű népi kollégiumokra ne emlékeztessen senkit az új név. Dubovszky Károly a Balassagyarmati Fiú Diákothonban 1952. szeptember 1-jén kezdte meg igazgatói munkásságát, pedagógiai tevékenységét. A kollégium területén négy, egymáshoz nem

csatlakozó, pavilonrendszerű, földszintes épület volt. Az Ady Endre úti oldalon a bejárati kapu két oldalán egy-egy kisebb épületben helyezték el az igazgatói irodát, egy helyiségben a kultúrszobát a könyvtárral, a baloldalon két pedagóguslakásban élt két család: egy nevelőtanár és az igazgató. Az udvar jobb oldalán továbbhaladva egy közel U betűhöz hasonló egybefüggő épület volt, ahol a tanulószobák, gazdasági irodák, hálók, az ebédlő, a főzőkonyha és az élelmiszerraktár volt. Az udvar hátsó részén a Tanítóképző Intézet diákszállása működött, saját igazgatóval. Csak az 1957–58-as tanévben egyesítették a két diákothont Dubovszky Károly vezetésével.

¹¹ Balassagyarmati Nemzeti Bizottság 2. számú jegyzőkönyv. In: Madách Imre Városi Könyvtár Helytörténeti Gyűjtemény PMHA 10-86/90. (Továbbiakban PMHA)

¹² Népi Kollégiumok Országos Szövetsége 567/1947. sz. irata. PMHA 10-86/93.

¹³ Leszák Pál: *A balassagyarmati Madách Imre Középszkolai Kollégium történetének vázlatos áttekintése.* (kézirat). p. 5. PMHA 9-86. (Továbbiakban: Leszák)

¹⁴ Népi Kollégiumok Országos Szövetségének Balassagyarmati Madách Imre Népi Kollégiuma 53/1947-48. ikt. sz. levél. PMHA 10-86/122.

¹⁵ Pukánszky Béla – Németh András: *Neveléstörténet.* 12/1. fejezet. In: magyar-irodalom.elte.hu/nevelestortenet/12.01.

Az új igazgató átszervezte, új alapokra építette a diákotthon életét. Szigorú napirendet vezetett be, hogy fegyelemre, következetességre nevelje diákjait. Ébresztő, reggeli torna, zászlófelvonás, tisztálkodás, reggelizés után átismételhették a diákok a leckéket, majd hetes sorokba rendeződve, az úttesten énekelve vonultak a gimnáziumba és a tanítóképzőbe. Sokféle tevékenység által igyekeztek a fiatalokat felkészíteni a pályaválasztásra, a felnőtt életre. A tanulmányi színvonal emelése mellett érdeklődési körüknek megfelelően tanulhattak népzénet, vagy fejleszthették műszaki érzéküket Jászberényi Emil tanár úr vezetésével a modellező, illetve a fotószakkörben. Színészi képességeiket szavalóversenyeken és színdarabok előadásánál tudták kamatoztatni. A diákok javaslatára a kollégium udvarán teniszpályát készítettek saját maguknak, s megépítették többek között Vajdahunyad várának kis makettjét is.

Az 1958–59-es tanévben a jó színvonalon működő diákotthon pedagógus és diákközössége a megtisztelő kollégiumi cím elnyerését tűzte maga elé célul.¹⁶ A végzett kulturális és sporttevékenységekben aktív közreműködők voltak a tanítóképzősök is. A diákok színjátszó csoportot szerveztek, zenekart és énekkart alakítottak, kulturális műsorokkal látogatták a környező falvakat, falutörténetet írtak, néprajzi hagyományokat gyűjtöttek, részt vettek a munkásmozgalmi hagyományok gyűjtésében.¹⁷ Nem csak kulturális programokkal készültek, vállalták a tanulmányi átlag javítását, a csesztvei általános iskola patronálását, valamint az évenkénti kollégiumi kirándulást Csesztvére. Az előkészítő munkákról és a kollégium avatásáról Dubovszky Károly igazgató 1967. november 1-jei kéziratában a következők olvashatók:

Jó tanulmányi, politikai és jellemnevelési munkával készültünk kollégiumavató ünnepélyünkre. A megyében elsőnek értük el a kollégiumi szintet, és 1960. április 24-én diákotthonunkat kollégiummá avatták. A kollégiumavatót sportműsorral, kultúrműsorral (jelenetek Az ember tragédiájából) és a növendékek munkáiból (rádió, modellező-barkácsoló, fotó és szociográfiai) összeállított kiállítással kötöttük egybe.¹⁸ Ekkor vették fel a Madách Imre Fiúkollégium nevet, és tették jelszavukká Madách Imre Az ember tragédiájából jól ismert gondolatát: Mondottam ember: küzdj, és bízva bízzál!

A diákönkormányzat határozata alapján rendszeresen részt vettek különböző társadalmi munkákban. Erről az igazgató beszámolójában az alábbiakat írta: *a kollégium IV. sz. épületéhez egy 7 m x 5 m-es épületrészt emeltünk, melyet a modellező és rádiós kör rendelkezésére bocsátottunk. Modellező növendékeink a megyei versenyen 3 első helyezést értek el és az országos versenyen is indultak. Ez főképpen Molnár Ferenc mellékfoglalkozású nevelő érdeme. A kollégisták nagyon sok társadalmi munkát végeztek a város területén is (a Petőfi Sándor Általános Iskola építkezésénél, a szökőkút, a szabadtéri színpad építésénél), és ugyanígy a kollégium területén (a teniszpálya építésén, parkosításon stb.) is.¹⁹*

¹⁶ *Önkormányzati Napló*, 1958. 06. 23-i jegyzőkönyv. In: Madách Imre Fiúkollégium archívuma

¹⁷ Leszák p. 6.

¹⁸ Dubovszky Károly: *Madách Imre Fiúkollégium története /vázlatosan/* Kézirat. Balassagyarmat, 1967. november 1. p. 2. (Továbbiakban: Dubovszky) In: Madách Imre Kollégium irattára

¹⁹ Dubovszky p. 3.

A diákok munkával szerzett keresetüket hazai és külföldi kirándulásokra fordították. Az igazgató ugyanis fontosnak tartotta, hogy a diákok megismerjék a hazai és a felvidéki magyar történelem emlékhelyeit, értékeit, s ezzel nemzeti tudatukat formálja, ismeretekkel, élményekkel gazdagítsa. Erre szolgáltak többek között jól szervezett csehszlovákiai és lengyelországi utazataik.

Dubovszky Károly szigorú, következetes pedagógiai munkája túlmutatott a kollégium falain, amikor tehetséges diákjait pótapaként kísérte a főiskolai, egyetemi felvételi vizsgákra. Sok hajdani tanítványa neki köszönheti, hogy elindította őket egy-egy életpálya felé. Szívén viselte minden diákja sorsát. Az 1956-os forradalomban résztvevő, tüntető diákjait megvédte, hogy ne csapják ki a gimnáziumból őket, és folytathassák tanulmányaikat, érettségit tehessenek. Pedagógiai tevékenységében nem csak diákjai testi-szellemi kibontakoztatását tartotta fontosnak, hanem egészségük védelmét is. 1966-ban fa- és falgombásodás miatt lakhatatlanná vált a kollégiumi épület több szárnya, le kellett zárni nyolc helyiséget, többek között hálótermet is.

A közel 130 fős létszámból mintegy ötven diák elhelyezéséről kellett gondoskodni, főleg albérletekben. Ez a tény készítette arra, hogy diákjai számára az egészséges környezet biztosításáért harcoljon és egy új kollégium építését szorgalmazza. A régi épület felújítása nem jöhetett szóba, ezért a helyi és megyei tanács elfogadta az új kollégium építésének koncepcióját. 1969-ben megkezdték a tervezést, s az építkezést 1970 decemberében indították.

Az alapok lerakása után 1971 áprilisában leállították az építkezést, Dubovszky Károlyt azonban ennek okairól nem tájékoztatták. Az áldatlan állapotok arra készítették, hogy a kollégium felépítéséhez megyén kívüli segítséget kérjen. Betegen – arcidegzsába műtét után, még betegállományban – felkereste a Művelődésügyi Minisztériumban Ilku Pál művelődési minisztert,²⁰ és a segítségét kérte. Az ő javaslatára felkereste a *Népszabadság* szerkesztőségében Havas Ervin újságírót,²¹ aki megígérte, hogy leutazik Balassagyarmatra. Ebből a látogatásából született meg a *Játék a felelősséggel. Egy fel nem épült kollégium*

²⁰ Ilku Pál (1912–1973) politikus, vezérőrnagy, 1961–1973-ig művelődésügyi miniszter. In: Wikipédia

²¹ Havas Ervin (1929–1985) költő, újságíró, a *Népszabadság* vidéki tudósítója. In: *Magyar életrajzi lexikon*

története című tényfeltáró riport,²² ami nagy felháborodást keltett a város és a megye oktatási előljárói között.

Az akció-reakció elve működött akkor, amikor felelősségre vonták az igazgatót, felmentették állásából és nyugdíjazták 1973. január 1-jével. Ez volt a köszönet, az elismerés, hogy harcolt diákjai érdekeiért. Szívós harca mégsem volt hiábavaló, mert a kollégium új épülete végül elkészült. Az avatásra meghívták. „Természetesen” az ő kitartó, harcos küzdelméről az ünnepi előadó megfélekedezett. Nyugdíjazása után tovább tanított orosz és történelmet a Balassi Bálint Gimnáziumban és a Szántó Kovács János Egészségügyi Szakközépiskolában, valamint a balassagyarmati börtön lakói számára. Rendszeresen tartott történelmi témájú előadásokat is a TIT²³ keretében.

Az évek során átélt megpróbáltatások megviselték az egészségét. A II. világháború óta rendszeresen visszatértek gyomorfájdalmai, többször szenvedett gyomorvérzést. Egyik orvosa azt javasolta, hogy az a legjobb orvosság, ha reggel éhgyomorra tiszta kisüsti pálinkát iszik. Ez a népi gyógymód nem használt neki. A negyedik gyomorvérzés után Budapestre szállították az ORFI-ba,²⁴ ahol műtéten esett át.

A műtét utáni harmadik napon váratlanul eltávozott közülünk.

1981. november 19-én az Új Köztemetőben helyezték örök nyugalomra. Kollégái és tanítványai Balassagyarmatról külön busszal érkeztek, hogy utolsó útjára elkísérjék, és búcsút vegyenek tőle méltó tisztelettel. Gyászszertartásán a balassagyarmati Szántó Kovács János Gimnázium kórusát Kalocsay Frigyes tanár úr vezényelte.

²² Havas Ervin: *Játék a felelősséggel. Egy fel nem épült kollégium története.* Népszabadság, 1972. március 3. péntek p. 7.

²³ TIT = Tudományos Ismeretterjesztő Társulat. 1953-ban alapították szovjet mintára, az 1950-ben megszüntetett számos ismeretterjesztő intézmény vagyonának felhasználásával. In: Wikipédia

²⁴ Országos Reumatológiai és Fizioterápiás Intézet

Halála után húsz évvel, 2001-ben a Dunaholding Alapítvány *Magyar sikerek – sikeres magyarok* című pályázatán Katalin lánya ötvenezer forint pályázati támogatást kapott, hogy Dubovszky Károly igazgató pedagógiai munkásságának méltó emléket állítva, emléktáblát helyezzenek el a kollégium régi épületén.

Újabb akadályokba ütköztek a szervezők, ugyanis az újjászerveződött Szalézi rend 1997. augusztus 12-én visszakarta a kollégium épületét, és a rendház nem engedélyezte az emléktábla felállítását.

Ezért a volt diákok, kollegák és a család egy emlékülés keretében idézte fel a *melegszívű, szigorú, de következetes* pedagógus életét, munkásságát a Madách Imre Kollégium jelenlegi épületében, a Régimalom utcában.

A kollégium akkori igazgatója, Nemeček Péter tartalmas kronológiai összefoglalást adott a kollégium történetéről, valamint ingyen biztosította a rendezvényre a helyiségeket.²⁵

Elnökségben ülők: (balról, jobbra): Peltzer-Dubovszky Livia, Dubovszky Katalin, Dubovszky Ildikó (Németh Kálmánné), dr. Molnár Károly, dr. Szabó Andás előadóművész

²⁵ Nemeček Péter előadása: *A Madách Imre Kollégium múltja, jelene és jövője*. Elhangzott 2001. március 24-én, a Dubovszky Károly-emlékülésen

Peltzer-Dubovszky Livia, dr. Molnár Károly, Leczki István és Dubovszky Katalin.

Visszaemlékezések Dubovszky Károlyra

*Minden gondolatunk, minden tervünk azt célozza:
hogy lehetne benneteket vidámabbá,
életrevalóbbá, műveltebbé, derekabbá tenni.*

Karácsony Sándor gondolatát idézve ismertetjük a visszaemlékezők sorait.

Ezúton is köszönetet mondunk a Madách Imre Kollégium volt és jelenlegi igazgatóinak, Nemeček Péternek, Szántó Csabának és Magyar Zoltánnak, akik rendelkezésünkre bocsátották a régi kollégiumi dokumentumokat, archív fényképeket és helyet biztosítottak a kollégium épületében, hogy a volt kollégákkal és diákokkal interjúkat készítsünk. Ugyancsak nagy segítségünkre volt a kutatómunkában és az interjúalanyok felkutatásában Szántó Csaba igazgató úr, aki nem régen adta át a stafétabotot Magyar Zoltán úrnak, természetesen segítő együttműködéséért neki is köszönetünket fejezzük ki.

A továbbiakban néhány emlékező tanár, kolléga és diák írott és szóban elhangzott gondolatából idézünk.

Bratinka Gábor közoktatási szakértővel történt találkozás indította el a visszaemlékezők összehívására. Tisztáztuk, hogy földiek vagyunk és ő elmesélte, hogy József bátyja édesapánk kollégiumában volt diák. Édesapjuk az igazgató urat kérte meg, hogy legyen pótapja és fogja szigorúan a jó eszű, de a beáztatást a tanulásnál is jobban kedvelő fiát. Bratinkáék sokat emlegették a családban Dubovszky igazgató urat, mert a kitűnő érettségi után bátyja az

egyetemen folytathatta tanulmányait, sőt később nyelvészként, országgyűlési képviselőként és vatikáni nagykövetségként tevékenykedhetett.²⁶

A kollégák emlékei

(A sajtóban megjelent visszaemlékezések)

Nagy Imre középiskolai tanár

Nagy Imre 1959-ben került feleségével Balassagyarmatra, a Balassi Bálint Gimnáziumba, ahol 2006-ig tanított biológiát és kémiát. 2009-ben Balassagyarmat Díszpolgára kitüntetésben részesült. Nagy László által készített interjúbán elmesélte, hogy életkezdésüket Dubovszky Károly igazgató segítette a lakásuk berendezéséhez szükséges bútorok biztosításával.²⁷

Kalocsay Frigyes Pro Urbe díjas tanár

Kollégiumi nevelőtanár is volt – visszaemlékezésében elmondta, hogy 1958 őszén bevonult katonának és Budán az őrségi ezredben szolgált másfél évig, amikor váratlanul – Dubovszky Károlynak köszönhetően – leszerelhetett, mert tőle értesült, hogy Balassagyarmaton a Tanítóképző átképző szakát utoljára ebben a tanévben indítják. Ismertette a bekerülés lehetőségeiről, és a felvételi vizsga után felvették, és ennek eredményeként élete végéig elkötelezett pedagógus lett belőle.²⁸

Pedagógus kollégák, akik kollégiumi diákok is voltak

Dr. Bacskó József középiskolai tanár

Tanító, általános iskolai földrajz–biológia–mezőgazdasági ismeretek és gyakorlatok tanára, labdarúgó edző, pedagógia–történelem szakos középiskolai tanár. A magyarnándori és a herencsényi általános iskola után az 1970-es években a Madách Imre Kollégiumban nevelőtanár, később igazgatóhelyettes, az 1980-as évek második felétől pedig a Mikszáth Kálmán KÉVIG Szakközépiskola igazgatója 2002-ig. A történelemtudományok doktora (1990), címzetes iskolaigazgató (2002), alpolgármester (2002–2006). Ő 1953–1957-ig volt a kollégium lakója.

Elmesélte többek között, hogy az 1956-os forradalom idején részt vett több diáktársával a városi megmozdulásokban. Ott volt a járásbírósnál és a városházán a vörös csillagok leverésénél. A tüntetők innen a kórházhoz mentek a szovjet emlékművet lebontani, ez azonban kézi erővel nem ment. Egy ötletes fiatalember, T. Marci az emlékművet egy ló segítségével próbálta elmozdítani, ami szintén nem sikerült. Később Csepel teherautóval igyekeztek megtenni ugyanezt, de ez a próbálkozás is sikertelen maradt. Nyolc-kilenc katona sírja volt a kórházkertben, melyeket többen elkezdtek szétverni, voltak azonban olyanok is, akik tiltakoztak ez ellen. Innen a Kossuth Lajos utcában lévő rendőrséghez mentek és követelték, hogy L. elvtársat adják ki.²⁹ Két rendőr jelent meg az erkélyen. – *Mi a gond?! Nincs a rendőrségen semmilyen L. elvtárs.*

Ezt követően két-három tüntető bement a rendőrökkel, hogy meggyőződjön róla, valóban nincs ott a keresett személy. Lincshangulat alakult ki a tömegben, néhányan vidékre indultak

²⁶ † *Bratinka József (1952–2011)*. In: *Balassagyarmati Honismereti Híradó* 2011.

²⁷ Nagy László: *Nagy Imre*. In: *Portrék Balassagyarmaton innen és túl*. Budapest – Balassagyarmat 2013. p. 243–258.

²⁸ Szabó Endre: *Akét tenyerén bordott a Mindenható*. In: *Gyarmati Hírek*, 2013. március 9.

²⁹ Lombos Márton

felkutatni a keresett személyt. Úgy emlékszik, Balassagyarmaton vérengzésre nem került sor. Dubovszky igazgató úr a forradalom első napjaiban minden diákot hazaküldött. Voltak azonban olyanok, akik nem tudták elhagyni a kollégiumot, mert nem volt közlekedés, és túl messze laktak. Ők továbbra is a kollégiumban tartózkodtak, és hallgatták a Szabad Európa Rádiót. Egyik este kirívó esemény történt: a Nyírjesbe vezető földút mentén lévő dohánypajtákát felgyújtotta valaki, s puskaropogás hallatszott onnan. Pár kollégistával elindultak megnézni. Tervükről azonban a kollégiumban maradt diákoktól értesült az igazgató úr, aki utánuk futott, és a vasúti felüljáróról visszaparancsolta őket. A nemzetőrség a városban is szerveződött, három kollégista is belépett közéjük, a volt vármegyeházánál teljesítettek szolgálatot. Olykor-olykor vittek nekik ennivalót. November első napjaiban felhívást kaptak a katonáktól, hogy aki külföldre szeretne menni, csatlakozzon hozzájuk, másnap reggel négy órakor teherautó indul a határőrség elé. Nagy izgalomban voltak, hogy menjenek-e? Reggel fél négykor ébresztő volt, fel is öltöztek, de aztán mégis itthon maradtak. Bacskó József a forradalom kitörése után kb. másfél-két hét múlva tudott csak hazamenni.

Gazdag, eseményekkel, lehetőségekkel teli kollégiumi életet éltek. Működött rádiószakkör, amihez a technikai felszerelést a katonáktól, a határőrségtől kapták. Egyik kollégista társával, Balatoni Janival totóztak és nyertek, ebből vettek egy Ljubityel márkájú fényképezőgépet, ezzel hozták létre a fótószakkört, amit Tóth Gyuri és Pakodi hívott életre. Nem csak a kollégium vezetősége, a diákság is sokat tett azért, hogy értékes tevékenységekre használják a szabadidejüket. Ezeket a kezdeményezéseket a kollégium közössége nagyra értékelte.

Kovács Ferenc középiskolai tanár

Balassi Bálint Gimnázium volt igazgatója. 1955–1959-ig a balassagyarmati Tanítóképzőben tanult, diákéveit a diákotthonban töltötte, majd az egyetem elvégzése után mellékállású nevelőtanár lett ugyanott. Elmondta, hogy külön diákotthona volt a tanítóképzősöknek, az igazgatójuk Gulya Pál volt. Amikor a tanítóképzősök létszáma csökkent, egyesítették a két intézményt és Dubovszky Károly lett az összevont intézmény igazgatója. Abban a tanévben Kovács Ferenc harmadéves tanítóképzős volt, és az orosz nyelvet Károly bácsi tanította. Később, mint kolléga találkozott vele újra.

Az 1956-os forradalom idején jó megérzéssel Dubovszky Károly hazaküldte a gimnazistákat, a tanítóképzősöket pedig Környei Józsi bácsi nem engedte el, de a többség ennek ellenére hazament. Őt tanítóképzősnek folyt csak tovább a tanítás. A rendes oktatás a városban csak 1957. január közepétől indult újra.

Az 1958–59-es tanévben a diákotthon közössége a kollégiumi avatási ünnepségre külön műsorral készült.

A tanítóképzősök bevonásával Madách Imre *Az ember tragédiájából* három szín bemutatását tervezték, a két prágai és a párizsi színt. Szegedi Pál kapta Danton szerepét, aki orgánuma alapján alkalmas volt a szerepre, Kovács Ferenc tanár úr pedig Keplert alakította. A lánydiakotthonban voltak a próbák, Hajnár Éva és Fenyővári Éva mellett még mások is játszottak. Karcsi bácsi egy nyugalmazott színészt is elhívott Pestről, hogy tanácsaival, útmutatásaival segítse az előadást. Az avatóünnepséget a Balassi Bálint Gimnázium dísztermében rendezték, ugyanis ott volt színpad és a sok vendég különben sem fért volna el a kollégium éttermében. A névadó ünnepségen Versényi György tanár úr Madách munkásságát és a *Tragédiát* méltatta, majd nagy sikerrel előadták a három színt. A kollégiumi zászlóra a meghívott hivatalos vendégek kis szalagokat kötöttek. A népi zenekar fellépése után bállal zárult az ünnepség. Az 1959–1960-as tanévtől az intézménynek már Madách Imre Fiúkollégium volt a hivatalos neve.

Kovács Ferenc mosolygó arccal elevenítette fel a kollégium ebédlőjében tartott bálakat, ahol végre találkozhattak a fiúk a lányokkal. Ugyancsak élményszámba mentek a disznótoros vacsorák. A kollégium hátsó udvarán voltak a disznóólak. Kismalacokat vett Károly bácsi, és felhizlalta őket a kollégiumi moslékból, amit még a lánykollégiumból is elhoztak triciklivel. A tenispálya építése is ebben az időben történt, a munkálatokat Horváth Árpád vezette, a gépszerező diákok segítségével. A kollégiumi évek alatt a diákok szennyesét hetente a kollégiumban mosták. A havi ellátásért hatvan forintot fizetett – mesélte Kovács tanár úr, aki az érettségi után társadalmi ösztöndíjas volt Debrecenben, ahol a történelem–földrajz mellé felvette a népművelő szakot is. Diploma után Salgótarjában kapott állást művelődési intézményben, feleségével albérletben laktak.

Egy év múlva Páll Károly, a megyei tanács személyzetise felajánlotta, hogy Balassagyarmaton neki és a feleségének is tud pedagógusállást biztosítani, és ott kaphatnak lakást is.

Elfogadták az ajánlatot. A nyár folyamán összefutott Dubovszky Károllyal, akinek elújságolta, hogy állást kaptak

Balassagyarmaton, de lakásuk csak fél év múlva lesz készen. Karcsi bácsi felajánlotta, ha elmegy mellékállású nevelőtanárnak a kollégiumba, akkor havi ötszáz forint fizetést ad neki, és

lakhatnak a betegszobában. A salgótarjáni albérlet után ez maga volt a főnyeremény: betegszoba vízcsappal, sőt, a ruhák elhelyezésére még szekrény is volt. Hálával gondol vissza ezekre az ifjúkori évekre.

Tornyos Tivadar matematika–fizika szakos középiskolai tanár

1959–1963-ig volt kollégista. Dubovszky Károlyt több oldaláról ismerhette meg: kollégiumi diákja volt, és négy évig oroszra tanította a Balassi Bálint Gimnáziumban. A kollégiumi évekből maradandó élmény volt számára, hogy a szilencium ideje alatt a felsőbb évesek, a 3–4. osztályos diákok segítették a fiatalabbakat, attól függetlenül, hogy tanárok is rendszeresen korrepetálták a tanulmányukban lemaradókat. A diákönkormányzatot minden évben a közösség választotta meg, a vezetők a III. és IV. évfolyamokból kerültek ki.

Az 1962–1963-as tanévben az önkormányzat elnöke Jámbor Ferenc volt, Tornyos Tivadar pedig a titkári feladatokat látta el. Igazgató úr támogatta a felnőtt életben való boldogulását, még most is őrzi Obádovics J. Gyula *Matematika* c. könyvét, amit jó kollégiumi munkájáért kapott Dubovszky Károly aláírásával. Abban az időben építették a tenispályát.

Amikor elkészült, gyakran és örömmel játszott ott. A kollégium udvarán a virágoskert közepére téglából és kavicsokból mini Vajdahunyad várat készítettek Jászberényi Emil nevelőtanár irányításával. Az akkori körülmények között az igazgató úr igyekezett jó színvonalon vezetni az intézményt. Dubovszky Károly oroszóráira is hálával gondol. Ő volt az, aki műfordításra biztatta oroszból magyarra. Elmondta, hogy mire kell ügyelni, hogy szakszerű legyen a fordítás: szótagszám, rímképlet, tartalmi megfelelés. Óráin sok költőtől idézett a szituációhoz illően: főleg Ady Endrétől és Petőfi Sándortól. Oroszórakon, amikor

egy-egy osztálytársnője elábrándozott, Vörösmarty Mihály *A merengőhöz* című versét citálta, mondván: *Hová merült el szép szemed világa? / Mi az, mit kétes távolban keres? //... Ábrándozás az élet megrontója, / Mely, kancsalul, festett egekbe néz.*

Tanítvány, aki a pedagógushivatást választotta

Réti Lajosné Harmati Margit nyugalmazott tanítónő

1953–1957-ig járt a Balassi Bálint Gimnáziumba. Osztályukban 17 lány és 6 fiú tanult, a fiúk közül már csak Tóth György él. Igazgatójuk dr. Szalkay Zoltán, osztályfőnökük Balanyi Mihály volt. Az oroszot a haladóknak Lami Anna, a kezdőknek Dubovszky Károly tanította. 1953 szeptemberében Éva húgával együtt kerültek ebbe az osztályba, a lánykollégiumban laktak. (Ő hosszas betegsége miatt év vesztes volt.) Ósagárdon, egy ötszáz lakosú szlovák faluban nevelkedtek, ahol édesapjuk evangélikus lelkész volt. Ott az iskolában összevont osztályokban folyt a tanítás, hely- és nevelőhiány miatt az orosz nyelv helyett a szlovák volt kötelező. Több gimnáziumi osztálytársuk is kisebb településekről jött, így két csoportra bontották az osztályt, kezdő és haladó oroszosokra. A kezdőknek az orosz abc betűivel kellett először megismerkedni, amit türelmes, jólelkű tanáruk, Dubovszky Károly tanított meg velük.

Az első osztályban be kellett hozniuk a lemaradást a három évvel előbbre tartó városiakkal szemben, utána már együtt voltak a másik csoporttal, és nem volt nagy különbség a tudásuk között. Dubovszky tanár úr emberségesen bánt velük, de bizony eleinte sokszor elhangzott óráin: – *Jól van, kislányom, ezt így mondtad szlovákul, most mondd el oroszul!* Az első évben a Balassiban az emeleti lépcsővel szembeni osztályuk mennyezete beszakadt, ezért amíg azt kijavították, a fiú diákokon egyik termében tanultak. Dubovszky tanár úrék a diákokon mellett laktak, három leányuk volt: Ildikó, Kati és a pár hónapos Lívia. Édesanyjuk hosszabb betegsége miatt nem tudta a babát ellátni, ezért a börtönnel szemben lévő bölcsődébe kellett naponta vinni a kicsit babakocsival. Örült, amikor őt bízta meg tanára, hogy a tanítás előtt menjen a kicsiért, vigye el, majd érjen vissza a tanítás kezdetére. Jó érzés volt vetkőztetni a mosolygós Líviát. Nagy örömmel tette ezt, mivel otthon volt még egy kishúga, akit végtelenül szeretett öltöztetni, tologatni, így ezt a hiányt pótolta ez a „kismamaság”. Sokáig nem találkozott kedves tanárával, majd pont akkor futottak össze, amikor nagy törés volt az életében. Tanár úr, látva elkeseredését, apai szeretettel adott jó tanácsokat és megvigasztalta.

Kollégisták visszaemlékező levelei

Tóth György (1953-1957 volt diák)

Amerikából (Kongresszusi Könyvtárban dolgozott nyugdíjazásáig, orosz referens volt).

1953–1957-ig volt diák és kollégista Balassagyarmaton. Visszaemlékezése szerint Dubovszky Károly igazgató szigorú, de igazságos pedagógus, vérbeli nevelő volt. Nem haverkodott a diákjaival, elnézte a közel száz élénk kamasz fiú kisebb-nagyobb rakoncátlanságait és laza magatartását, de megfelelő fegyelmet tartott köztük. Reggelente elég korán volt ébresztő, és igazgató úr majd minden nap körbejárta a hálótermeket, ahol még sokan lustálkodtak az ágyakban. A fiatalabb tanárok tekintélye gyakran nem volt elég a lustaság legyőzésére, azonban amikor Dubovszky igazgató úr végigsétált az ágyak között és sztentori hangon kérdezte, hogy mire várnak, majd megfordult és kiment a hálóteremből, az ajtót nyitva hagyva maga mögött, a reggeli hűvös levegőt is segítségül hívva a mozgósításban, már senki sem folytatta a lustálkodást.

Benkő Csaba Gyula osztálytársa – aki festőművész lett – máig legjobb barátja. Egy kis esetre emlékszik, amikor egy nap, kevéssel a délutáni tanulási idő megkezdése előtt, elhatározták Csabával, hogy sürgős dolguk akad a városban – talán a könyvtárban, talán a cukrászdában. Hivatalosan már nem tudtak eltávozni, de a templom közelében átugrották a kőfalat és elindultak. Igen ám, de el kellett haladniuk a kollégium főkapuja előtt. Mikor a kapu közelébe értek, éppen Dubovszky igazgató úr fordult ki onnan. Meglátva a fiúkat megállt, örömmel üdvözölte őket, nógatva: – *Na, fiúk, egy kicsit késni fogtok a tanulási időről, hát igyekezzetek befele!* – és már terelte is be a szökevényeket. A többiek kaján vigyorral fogadták a két majdnem-szökevényt.

Az 1956-os forradalom után január végén indult el valamennyire az élet, elég feszült hangulatban. A városban a karhatalmisták (népnyelven pufajkások) járőröztek, nagyon láttatva magukat. Éjszaka is zajongtak, a közeli laktanya környékén mindig nagy éneklés volt. Nem egyszer hallották a *Horthy Miklós katonája vagyok, legszebb katonája* kezdetű dalt – némi ideológiai fáziskéséssel. De volt ott partizándal is, meg *Hej, te puska, puska vagy, / Nem csinos kis fruska vagy* és hasonló korabeli „slágerek”. A tanáraik figyelmeztették a diákokat: csak idő kérdése, hogy a kollégiumban is házkutatást tartsanak, és kérték, hogy minden gyanús dolgot, októberi újságokat, röplapokat tüntessenek el, vigyék haza vagy égessék el. Általában a tanárokkal nem beszéltek politikai témákról, ők az igazgató úrral az élen a diákok érdekét nézték, védelmezték őket lehetőségeik szerint. Arra ügyeltek, hogy a forrófejű fiatalok ne

keveredjenek semmiféle bajba. Akkoriban Tóth György verseket írt, amiket bemásolt egy füzetbe. Voltak köztük persze a forradalommal kapcsolatos írások, nem túlhízlegők a hatalomra. Egy este, jóval tizenegy után a bennlakó tanárok felkeltettek mindenkit, hogy itt a házkutatás. Vagy húszpufajkás állt mindenütt, a folyósokon, a tanulótermekben és később a hálótermekben. Csak úgy, pizsamában kellett átvonulniuk a tantermekbe, megnézték, hogy visznek-e valamit magukkal, és leültették őket a padjaikhoz. Az volt a szerencse, hogy a pufajkások mind bementek a hálótermekbe, átkutatni az ágyakat, matracokat, szekrényeket. A tanárok is velük mentek, hogy megmutassák az összes hálótermet, valójában azért, hogy a körmükre nézzenek, nehogy valami bűnjelet helyezzenek el valahol.

Tóth György a tanteremben megfogta ominózus verses füzetét, és betette a cserépkályhába a még meleg, de már nem parázsló hamu alá. Néhány másik fiú is így cselekedett; ha jól emlékszik, Csaba például néhány karikatúrát tett így „melegre”. Amikor visszajöttek a vizsgálódók és a tanárok, tüzetesen átnézték a padfőök tartalmát, a tankönyveket és a füzeteket. A pufajkások kicsit elámultak a matematikai, kémiai képletek bonyolultságán, de semmi „ellenforradalmi” jelet nem fedeztek fel sehol. A kályhákra ügyet sem vetettek. Úgy hajnali egy óra után elvonultak, aztán nem volt több házkutatás.

A diákok komolyan készültek az érettségire. Az érettségi körüli ünnepek – szalagavató, ballagás, búcsúbál – jóval egyszerűbbek voltak, mint ma. Nekik egyszerű sötét ruhájuk volt fehér inggel, a lányokon fehér blúz, sötét szoknya, egy-egy szál virág a kezükben, vagy a gomblyukban. Virágot adtak a tanáraiknak is. Volt egy kis búcsúünnepe a kollégiumban is, s virágot kapott Dubovszky igazgató úr és talán a tablóképek egy-egy iratlap formátumú példányát. Akkor látta Károly bácsit utoljára. Budapesten próbált szerencsét (nem sok sikerrel), Balassagyarmatra évekig nem tért vissza. A tanárokkal és az osztálytársak többségével is hosszú időre megszakadt a kapcsolata.

Dr. Szöllősy Ferenc címzetes főjegyző Komáromból

1966–1969 között volt a fiúkollégium lakója. Dubovszky Károly igazgató úr – a háta mögött csak Dubó – életre szóló, többnyire szép emléket hagyott a diákokban. Az acélos, már-már félelmetes külső érző szívet, felelősen gondolkodó és gondoskodó embert takart. A diákok többsége tartott tőle, hiszen a rend, a fegyelem, a szorgalom, a becsületes munka, a tanulás nála a legszentebb dolgok közé tartozott. Tisztelte és szerette a jó tanuló és jól sportoló diákot, megemelte barna-fekete kalapját a remek teljesítmények előtt, jutalmazta az élenjárókat. Büszke volt sikeres, eredményes tanulóira. Becsülte az egyenességet, kitartást, szerénységet és a jóságot, ugyanakkor cinkosságot tudott vállalni az elevenebb fiúkkal is, ha cselekedeteikben nem lehetett felfedezni rosszindulatot vagy aljasságot. Felkarolta és segítette a szegényebb, szerényebb képességű, de szorgalmas diákokat.

Nem tűrte azonban a rendetlenséget, hanyagságot, lustaságot, hazugságot, arcátlanságot, szemtelenséget, a cigarettázást, az erőfölénnyel való visszaélést, okatlan verekedést, rongálásokat, a kimenőn túli csavargásokat, csellengést a tanulószobáról, bármilyen megnyilvánulást, amely becstelennek volt nevezhető. Rendkívüli „szimata” és érzéke segítette, s bizony a legtöbb diák megtapasztalta azt, hogy az ő „haragja” félelmetesebb bármelyik nevelőtanárnál, legyen az Jászberényi Emil, Rados Csaba vagy Molnár Ferenc (Mofe). Ha felvonta Brezsnyevet is megszégyenítő sűrűségű szemöldökét, ha „elbődítette” magát egy-egy csínytevést meghaladó cselekedet felderítésekor, az orosz katonák is szemlesütve somfordáltak volna tova. Ilyenkor tele volt a nadrág és a diákok remegve várták a spendiumot, ami általában kimenő elvonást, udvar- és körlettakarítást, kirándulásból való kimaradást, hazautazási stopot vont maga után, de egyben nyilvános megszégyenítést is jelentett. Persze nem mindenki élte

meg a gimnázium mind a négy évét kollégistaként, hiszen a súlyosabb, visszatérő rendbontások a kollégiumból való kizárással jártak. A legváratlanabb és a leghetlenebb időpontokban tudott megjelenni és ellenőrizni a folyosókat, illemhelyeket, hálót, körleteket. Nem ismert munkaidőt, éjjel-nappal számítani lehetett rá, hiszen a kollégium tőzsomszédságában lakott. Úgy jelent meg, mint egy szellem, vállra vetett fekete kabátjában, elegáns sötét öltözékben, mindig frissen vasalt ingben, sötét nadrágban.

Persze teljes szívvel tudott nevetni, derülni is. Jóságosan csillogott nyílt tekintete a neki tetsző dolgok megtapsolásakor, vagy ha dicsért, elégedett volt. A jót is, a rosszat is, a dicséretet és a büntetést is az egész közösség, az egész kollégium előtt foganatosította, nevelő jelleggel... A kollégium, a közösség, a „jó nép” volt a mindene, az Élete. Törődött velünk, anyánk, apánk sem jobban. Szigorú, de igazságos és jó ember volt.

Dubovszky Károly szerette a családját, büszke volt lányaira, különösen a legkisebbre, Babszikára – azaz Líviára –, akit gyakran vitt magával a kollégiumba, és aki boldogan fogta hatalmas kezét, s leginkább szökdécselve kísért. Hogy is lehetett volna másként lépést tartani a hatalmas termetű papával?

Dr. Ungár László, nyugalmazott jegyző

Emlékezés Dubovszky Károlyra a balassagyarmati fiúkollégium legendás igazgatójára 1965-1969-as évek.

Externisták

1965–1969-ig volt a kollégium lakója. Abban az időben elterjedt, hogy azok a diákok, akik találtak megfelelő szállást a kollégiumon kívül, a városban laktak ugyan, de a koleszban étkeztek. Ők voltak az externisták. Ennek a létformának több előnye is volt. Szabadabb életet élhettek, nem kellett szilenciumra járni, étkezésnél számukra jobban megmérték az ételt, s tekintélyük volt a többiek előtt. Erre az életformára vágyott a barátaival együtt ő is. Leczki István, Pereszlényi Lajos és Ungár László a két kollégista év után Karcsi bácsiékhoz, az intézmény igazgatójának családjához kerültek. A nagy esemény persze nem volt minden előzmény nélküli. Akkor érettségizett a bátyja, néhai Ungár Ferenc és annak két barátja, akik Karcsi bácsiéknál laktak. Már jó előre megbeszélték az igazgató úrral, hogy szeretnének a helyükre költözni, ha ő is egyetért ezzel. Zöld utat kaptak. Csodálatos két évet töltöttek az Ady Endre utca 7. szám alatt. Ezen időszak alatt váltak kamaszokból fiatal férfiakká, komolyodtak meg és jöttek az első szerelmek életükben. Szinte családtagnak számítottak. Emlékszik rá, hogy Joli néni, Karcsi bácsi áldott felesége illemórákat tartott nekik, a vidéki, suttyó fiataloknak. Végtelenül türelmes volt velük. Megtanulták az udvarias, nem trágár beszédet, a viselkedés alapjait és sok minden mást. Legjobban azt szerették, amikor a dohányzás szabályaira tanította őket, mert akkor legálisan rá lehetett gyújtani...

Ők azzal viszonyozták a jóságukat, hogy rendszeresen szedtek a nyulaknak füvet, rendben tartották a kertet, és elvégezték az apróbb feladatokat. A nagyobb munkáért külön fizettek nekik. Mikor megérkezett a szén, be kellett hordani. Ilyenkor átmentek a koleszba (majdnem a szomszédban volt) szilencium idején és feltették a kérdést. – *Ki akar jó lenni az Öregnél?* Így hívták egymás között az igazgató urat, pedig most visszagondolva nem is volt öreg, csak hozzájuk képest. Jelentkező akadt bőven, ők kiválasztották a legmarkosabb fiúkat. Elmondták nekik, mi a feladat, és amikor már csak 2-3 vödör szén maradt a járdán, szóltak, hogy majd ők befejezik, hozzáteve, hogy beszélnek az Öreggel az érdekükben, név szerint megemlítve, hogy

kik voltak, akik részt vettek a munkában. Persze, galád módon nem így cselekedtek, hanem befejezték a lapátolást és felvették a honoráriumot Joli nénitől.

Karcsi bácsiék három lánya közül ketten már kirepültek akkor. Csak hétvégeken jártak haza, de ekkor többnyire ők is otthon voltak a szüleiknél, így ritkán találkoztak. Nem úgy Líviával, aki az általános iskola felső tagozatába járt, tehát korban nem állt messze tőlük. Gyakran voltak együtt, sok családi eseményre meghívta őket, és ők is úgy viselkedtek, mint a családtagok. A sors kiszámíthatatlan szeszélye folytán később azon a településen tanított az egyik általános iskolában hosszú ideig, ahol ő is él. Barátságuk a mai napig tart.

Álljon itt három rövid történet, mely megmutatja Karcsi bácsi gyerekek iránti alázatát, pedagógiai érzékét és hallatlan tekintélyét.

A disznótor

Az 1960-as években még mindenki szerény körülmények között élt, nem voltak nagy különbségek, ugyanakkor a legtöbb család otthon is vágott legalább egy disznót. A gyerekek ezért ismerték a disznóvágás és az azt követő tor hangulatát, izgalmát. A kollégiumban körülbelül 120 diák lakott, az étkezések során sok moslák keletkezett. Ennek jelentőségét és hasznát, valamint pedagógiai előnyeit ismerte fel zseniálisan az igazgató úr. Kismalacokat vásárolt és ezeket a szakácsnők etették a moslékkal. Egy tanévben kétszer vágtak, tavasszal és ősszel. Előtte nagy volt a készülődés. Az igazgató úr fizikai erő és egyéb érdemek alapján kiválasztotta azokat a felsőbbéves tanulókat, akik a disznóvágásban és a feldolgozásban részt vehettek. A közreműködésen és az élményen túl, volt a dolognak még egy nem elhanyagolható előnye, igazgató úr ugyanis arra a napra kikérte a diákokat a gimnáziumból. Végre eljött az este, a vacsora ideje. Ilyenkor mindenki boldog és mosolygós volt. A szakácsnők hordták a kétféle hurkával, kolbásszal és pecsenyével megrakott tányérokat, amit mindenki jóízűen, hálával fogyasztott el.

A kalap

Tavasszal és ősszel, amikor jó idő volt, szilencium előtt és után szinte mindig fociztak a diákok. Nem volt szabványos a pálya, a fű is kikopott, leginkább csak por volt, de ők jól érezték magukat. Voltak köztük tehetségesebbek, a kevésbé jók pedig csak bámulták az ügyesebbeket. Ők – mármint az ügyesek – döntötték el, ki kivel van, ők szabták meg a szabályokat is. Igazgató úr gyakran nézte a „vérremenő” meccseket. Mindig kalapban járt, mert kopasz volt, csak a tarkóján akadt néhány szál vörös hajsza. A bajusza is vörös volt, amelyet büszkén viselt, időnként pödörte is. Egyik alkalommal, hogy a fiúk között legyen, szólott, hogy beállna focizni. A többség megörült ennek, de voltak, akik a háta mögött kigúnyolták. Fejre adják neki a labdát – született meg a terv. Úgy is történt. Az igazgató úr, úgy, ahogy volt, kalapban, belefejt a labdába. Repült a labda, meg a kalap. Az addig zsibongó pályán síri csend támadt. Mindenki a következményeket latolgatta. Igazgató úr ekkor felnevetett, kisvártatva egy emberként hahotáztak mindannyian.

A légy zümmögése

A kollégiumban négy nevelőtanár dolgozott. Valamennyien jól felkészült, lelkiismeretes, a diákokat megértő pedagógusok voltak. Ketten a kolesz udvarán lévő szolgálati lakásokban laktak. Molnár Ferenc (Mofe) és Jászberényi Emil (Prézli) – aki a melléknevét onnan kapta, hogy mindig prézlis tésztát kaptunk vacsorára, amikor ő volt ügyeletes – matematikatanárok voltak. Kovács Ferenc (Kofe) és Rados Csaba (Ajkas) fiatal, kezdő történelemtanárként a városban laktak. Naponta váltották egymást az ügyeletes tanárok és a kollégisták közül kijelölt

naposok. Vacsora előtt évfolyamonként az udvaron kellett sorakozni. Zajongva, egymást „zrikálva” mentek az ebédlőbe.

Gyakran előfordult, hogy az ügyeletes tanár nem bírt velük, és nem hallották rendesen a napos által felolvasott aznapi bel- és külpolitikai híreket, valamint a kollégium életében történt eseményeket. Amikor igazgató úr volt az ügyeletes, ilyen nem fordulhatott elő. Nem volt hangoskodás, kenyérdobálás és verekedés. Ezért időnként megtette – amikor más tanár volt az ügyeletes –, hogy csendben megállt a bejárati ajtóban, és mély, tekintélyes hangján csak ennyit mondott: – *Jónép! Figyelem!* – Erre olyan csend lett egy csapásra, hogy a légy zümmögését is meg lehetett hallani a teremben.

Terman Béla (villamosmérnök)

Emlékezés Dubovszky Károly kollégium igazgatóra.

1953 őszén lett a balassagyarmati Balassi Bálint Gimnázium tanulója, s vidéki lévén, egyúttal a fiúkollégium lakója is. Első személyes találkozása a tanári karból éppen az igazgató úrral, Karcsi bácsival volt. Az alsó évfolyamosoknak igazgató úr volt a megszólítás, csak később engedte meg nekik Karcsi bácsi a közvetlenebb megszólítást. Szigorú, fegyelmet tartó nevelőnek ismerte meg, bár a kollégiumi négy év alatt, egy esetet kivéve, nem került konfliktusba vele. Ez az egy eset mindjárt az első évben, nem sokkal beköltözése után történt. A Kossuth Lajos utcában, közvetlen szomszédságukban a Szaléziak temploma volt. Az októberi estéken mindennapos volt a litánia. A litániára járó hívek a kollégium ablakai alatti járdán igyekeztek a templomba. Az érdeklődő fiúk pedig gyakran lógtak az ablakokban, figyelve a híveket, akik között olykor egy-egy leány iskolatársukat is felfedezték, és ha sikerült, egy kis csevegésre megállították. Persze azt tudták, hogy az effajta, ablakon való kibeszélés tilos, és nem túlságosan udvarias viselkedés.

Történt egy este, már lefekvésre készülődve – a takarodó tíz órakor volt –, odament a nyitott ablakhoz még egyet szippantani a kellemesen hűvös október esti levegőből, amikor a járda széli platánfa lombjának árnyékában megpillantott egy álldogáló leányzót. Csak állt ott, mintha valakire várna. Azt tudta, hogy őrá nem várhat, hiszen nem is ismerte. Azért kiszólt neki, aztán elkezdtek beszélgetni. Az utcában elég gyér világítás volt, a platánfa nagy, sötét árnyékot vetett rá, ezért a lány arcát nem láthatta jól, de az bizonyos, hogy nem világított ki a sötét környezetből. Csevegésükre egy-két fiú kíváncsian meg-megjelent a szomszédos ablakokban. Nem túlságosan magas színvonalú beszélgetésük elég hosszúra nyúlhatott, mert egyszer csak a platánfánál a járdán megjelent Karcsi bácsi. Megkérdezte a nevét, így rögtön kiderült, hogy elsős. Nem túlságosan barátságos hangon aludni küldte, a leányzót pedig útjára indította. Másnap este fegyelmi bizottság elé idézték. Három nevelőtanár és Karcsi bácsi volt a bizottságban. Megszégyenülésénél csak abbéli aggodalma volt nagyobb, hogy magatartása miatt esetleg eltanácsolják a kollégiumból, s megírják az esetet a szüleinek és az iskolának, ahonnan jött. Szerencsére nem lett ilyen súlyos kimenetele a dolognak. Büntetésből egy hónapig nem utazhatott haza és egy hétig nem kapott kimenőt, azaz ebéd után a három órakor kezdődő szilenciumig nem mehetett a városba sétálni.

Interjú beszélgetések rövid kivonata a volt kollégistákkal

Magyar József visszaemlékezései

1963–1967-ig volt kollégista, a mezőgazdasági gépszerelő szakközépiskolában végzett a Balassi Bálint Gimnáziumban, majd a Puskás Tivadar Távközlési Főiskolán üzemmérnöki diplomát szerzett. A kollégiumi diákevekben mezőgazdasági munkát végeztek szombat, vasárnap. Szilvát, almát, borsót szedtek a közeli termelőszövetkezetben, amiből kb. két kosárral kapott a kollégium a pénzbeli fizetésen kívül. Keresetükből a diákok tanulmányi eredményük és közösségi munkájuk alapján mehettek Lengyelországba kirándulni. Ott tudott venni orkánkabátot, ami abban az időben itthon nagyon divatos volt. Aratás után kévét szedtek, mert a parasztok sztrájkoltak. Ezt támasztja alá az 1967–1968. év végi igazgatói beszámoló: *a második félévben növendékeink, zömmel gépszerelők a fizikai munkából igencsak kivették részüket. Sőt, két alkalommal fizetett társadalmi munkán is voltunk, aminek keresete 7.000 Ft körül volt. Ez az összeg képezte az alapot a lengyelországi tanulmány utunkhoz, amelyet a tavaszi szünetben kívánunk lebonyolítani.*³⁰

Az MHSZ-től kaptak alkatrészeket a tranzistoros rádió összeállításához, amiből a rádiószakkör keretében, működő készülékeket készítettek, a szakkör vezetője Jászberényi Emil nevelőtanár volt. Később begyűjtötték ezeket a rádiókat, mert a Szabad Európa Rádió műsorát hallgatták rajta a diákok.

Dubovszky Károly igazgató úr a diákok érdekét a kollégákkal szemben is képviselte. Szép példa erre, hogy egyszer a nyári gyakorlaton voltunk és avas szalonnát kaptunk reggelire, amin nagyon felháborodott. Hívta a gondnoknőt és utasította, hogy adjon rendes, egészséges reggelit a fiúknak, mert a tanműhelyt mennek építeni. A bőséges reggeli kárpótolt bennünket.

Karcsi bácsi mondására máig is emlékszem: *a majd-ak országútja a semmittevés világába vezet*, ezt akkor mondta, ha nem akartuk a játékot - focizást az udvaron - abbahagyni, amikor valamilyen közösségi munkában kellett volna részt vennünk.

Magyar József második korában izületi gyulladást kapott a lábába, nem tudott járni, felállni. Hálásan emlékszik vissza Kalocsay Frigyes tanár úrra, aki a vállán vitte el az orvoshoz. Három hónapig volt otthonfekvő beteg, és hogy ne kelljen osztályt ismételnie, az igazgató úr hétféteken hazaengedte hozzá unokatestvérét, Bacskó Istvánt, hogy őt korrepetálja, és az általa elkészített szakrajzokat bevigye az iskolába. A diákok különben havonta csak egy hétfégén mehettek a szülői házba, így érthető, hogy ez igen nagy segítség volt neki és megtiszteltetés az unokatestvérenek, hogy a kollégium házirendjétől kedvükért eltért az igazgató úr.

³⁰ 1968. január, Igazgatói beszámoló. A Madách Imre Kollégium archívumában található.

További visszaemlékezés, ami a Balassagyarmati Honismereti Híradóban nem jelent meg

Benkő Cs. Gyula festőművész visszaemlékezése (Budapest, 2015. január 2.)

Emlékeim Dubovszky Károly igazgató úrról

1953 szeptemberében kezdtem meg gimnáziumi tanulmányaimat a salgótarjáni Madách Imre Gimnáziumban. Otthonomtól – akkor Romhányban laktunk – meglehetősen távol. Oda vettek fel, bár nem oda jelentkeztem.

A második félév elején, februárban, amikor már az időjárás is enyhült, egy szombati napon behívatott az igazgató, kezembe nyomta a bizonyítványomat azzal, hogy pakoljak össze, és még aznap a délutáni busszal utazzak haza, és hétfőn reggel jelentkezzem a balassagyarmati Balassi Bálint Gimnáziumba, majd a fiúkollégiumba, mert áthelyeztek. Hétfőtől ott folytathatom az iskolát.

Meglepett a dolog, de örültem is, mert így 50 km-rel közelebb kerültem otthonomhoz, és ez az akkori közlekedési viszonyok között nagyon sokat jelentett.

Így aztán hétfőn megjelentem Gyarmaton.

Emberileg is vonzó volt számomra a dolog, mivel Tarjánba kerülve senkit sem ismertem, Gyarmaton viszont több romhányi osztálytársam is kollégista volt, így könnyebb volt a beilleszkedés.

Az iskolai formaságok elintézése után, jelentkeztem a kollégiumban.

Nagydarab, szigorú tekintetű, érdekes, szögletes koponyájú, vörös-szőke bajuszú férfi fogadott: Dubovszky Károly igazgató úr. (Itt meg kell említenem, hogy Gyarmaton végig az „igazgató úr”, „tanár úr” megszólítás járta, míg Tarjánban viszonyt csak „igazgató elvtárs”, „tanár elvtárs” volt a hivatalos megszólítás.)

Rövid beszélgetés után, tekintete barátságossá, mosolygóssá lágylt, szinte családi hangulatúvá vált a fogadtatásom.

Elhelyezkedésemet követően az érettségiig eltelt három és félév alatt első pozitív benyomásaim maximálisan beigazolódtak. Szigorúan rendet tartott a kollégiumban – szinte katonás rendet –, de indokolatlanul sohasem büntetett. Ugyanakkor bárkinek adódott valami problémája, bátran fordulhatott hozzá, mindig segíteni igyekezett, legtöbbször sikerrel.

Ugyan előfordult, hogy egy-egy jobban elrugaszkodott, magáról megfejtkezett iskolatársunknak ilyenkor megígérte, hogy ha nem fogja vissza magát, „keresztfiává fogadja” ami némi nyaklevesek kiosztását jelentette volna, de méretes tenyerének látványa mindig elegendő volt a rend és fegyelem helyreállítására.

Engem, miután jobban megismert, hamar bizalmába fogadott, ami abban nyilvánult meg, hogy a gondnoki irodában lévő lemezjátszóval kombinált „világvevő” rádiókészüléket Tóth Gyuri barátommal a tanulási órákat követően takarodóig kezelhettük. A hálótermekben és a tanulószobákban lévő hangszórókon keresztül az egész kollégium hallgathatta a rádiót, vagy azt a néhány komolyzenei lemezt, ami az irodában volt.

Ennek különös jelentősége 1956 októberében volt, amikor „tiltott” adók hallgatásával mégiscsak információkhoz jutottunk.

Az élet a kollégiumban nyugodtan, különösebb események nélkül zajlott. Szombatonként átjárhattunk a leánykollégiumba, táncolni. A zenét vagy lemezjátszó, vagy az egyik – felettünk járó – szépen tangóharmonikázó kollégista társunk szolgáltatta. Ilyenkor néha előfordult, hogy felfordított asztalfiókon kézzel „dobolva” én biztosítottam a ritmust a talpalávalóhoz.

Dubovszky igazgató úr atyai szigorral, de szeretettel vezette a kollégiumot. A nevelőtanárok többnyire fiatalok voltak, akik az iskolában is tanítottak minket, így a velük való kapcsolatunk inkább az „idősebb fivér – kisöcs” jelleget öltötte fel. A jó közérzethez jelentős mértékben hozzájárult, hogy a felettem 2 évvel járt Kalocsay Frici (tanár lett Gyarmaton, nemrég hunyt el) édesanyja volt a gondnoknő, aki szinte anyai szeretettel kezelte a sok süvölvény kamaszt. Sokat segített neki Frici édesapja is, aki (nyugdíjasként, vagy talán B listázott tisztviselőként, ezt nem tudom, mert erről akkor soha sem esett szó) majd minden idejét a felesége mellett töltötte és segítette munkáját, bár nem volt alkalmazásban. Ő próbálta meg a faluról felkerült olykor viselkedési problémákkal küszködő kamaszokat – mint afféle „régiságú úriember” bizonyos társadalmi illemszabályokra rávezetni. Pl.: a köszönésformák, viselkedés nőekkel és idősebbekkel szemben, stb. Ő tanította meg a fiúkat az akkoriban újra divatba jött csokornyakkendő megkötésére is. Ők Dubovszky igazgató úrral valóban szerencsés és hatékony triót alkottak.

A kollégium bizonyos határok között igyekezett öntevékenyen javítani az akkoriban nem túl jó ellátáson. A nagy udvar egy részén konyhakert volt, másik sarkában malacokat neveltek. A konyhán keletkezett moslák így egy-egy disznótoros vacsora erejéig visszakerült a mindig éhes kamaszok tányérjára. A munkában a diákok szívesen és önként segítettek, ez a zömmel falusi fiúknál természetes, magától értetődő volt.

Dubovszky igazgató úr a kollégiummal szomszéd telken kezdte építtetni az otthonát. Három kislánya közül a legkisebb még csecsemő volt. Ha időnként hoztak egy-egy kocsinyi építőanyagot, szívesen segítettünk a lerakásban, és ezt teljesen természetesnek tekintettük, mint a kollégiumi nagycsalád tagjai, mert otthon is így tettünk volna.

1956. október 24-én, amikor némi zavaros hírt kaptunk a budapesti eseményekről, az igazgató úr összehívta a kollégistákat – ha jól emlékszem az egyik tanulószobába – és megpróbált valami tisztább képet adni a sok zavaros, egymásnak is ellentmondó hírről. Igyekezett a nyugtalankodó kollégistákat úgy felkészíteni az akkor különösen kiszámíthatatlan fejleményekre, hogy annak minél kevesebb káros következménye legyen számunkra.

A következő napokban az események felgyorsultak. Az iskolába még bejártunk ugyan, de tanítás már a gyakorlatban nem volt. 25-én, vagy 26-án, - már nem emlékszem pontosan – nagy tüntetés volt Gyarmaton, kiszabadítandó az előző napon Pestről érkezett, és letartóztatott egyetemistákat. Ezen szinte az egész város, köztük a gimnázium tanulói is rész vettek. Ekkorra már egyértelművé vált, hogy „kiborult a bili!” Hírét vettük (erről szabad szemmel is meggyőződhattunk), hogy a csehszlovák hadsereg felvonult az Ipoly túlsópartján. Akkor az Ipoly még a régi medrében, a legszélső gyarmati utca szélén folyt, így a határ a házaktól alig 10-15 méter távolságra húzódott.

Dubovszky igazgató úr ebben a helyzetben úgy döntött, hogy mivel nem tudja 100 százalékos biztonsággal garantálni a kollégisták testi épségét, és az ellátásuk is bizonytalanná vált, a városból utolsónak indított vonatokkal az egész társaságot hazaküldte.

Csak néhányan maradtunk, akik az időközben megalakult Forradalmi Tanács felhívására a városi Nemzetőrségbe jelentkezünk. De mi sem maradtunk a kollégiumban, mert a Nemzetőrség, amely főleg diákokból, a forradalom mellé állt rendőrökből és kiskatonákból állt, a Városháza emeletén rendezkedett be. Ott volt a szálásunk is, onnan végeztünk ór- és

járórszolgálatot a közintézmények előtt és a város bejáratainál. Ott kaptunk ellátást is a határórlaktanya konyhájáról. Balassagyarmaton a forradalom alatt végig teljes személy és vagyonsbiztonság volt, semminemű atrocitás nem történt.

A november 4-i szovjettámadást követően, a Forradalmi Tanács és a Nemzetőrség is néhány napig tovább működött, mígnem valószínűleg megbízható információk figyelembe vételével november közepe táján (a napra nem emlékszem) a Forradalmi Tanács feloszlatta a Nemzetőrséget, amelynek eredményeként szabályosan, katonai rend szerint leszereltünk. Ezt követően önmagát is feloszlatta. Mindez délután zajlott, így visszatértem a kollégiumba, és ott töltöttem az éjszakát. Reggel, amikor felébredtem, megdöbbenően tapasztaltam, hogy az éjjel a szovjet csapatok megszállták a várost. A kollégiummal szemben lévő határőr laktanya kapujában a házakra szegezett ágyújával állt egy T54-es orosz tank...

Holmimat összeszedve, gyalog indultam haza. Kijutva a városból egy teherautó felvett, jó darabon elvitt, majd néhány óra gyaloglás után épségben hazaértem.

A tanítás csak 1957 februárjában indult újra. Akkor tértünk vissza a kollégiumba. Számítottunk rá, hogy esetleges megtorlásban lesz részünk, de nem történt semmi ilyesmi, kivéve egy éjszakai házkutatást, amit Tóth Gyuri leírt már a visszaemlékezéseiben.

Aztán eljött a továbbtanulásra jelentkezés ideje is. (Negyedikesek, érettségi előtt állók voltunk.) Akkor közölte Szalkay igazgató úr a gimnáziumban, hogy a megye utasítása szerint néhányunkat, akik nemzetőrök voltunk, egyetemi – főiskolai továbbtanulásra a gimnázium nem javasolhat. A nélkül pedig az akkori szabályok szerint az egyetemek és főiskolák a jelentkezést sem fogadhatják el. A dolog érdekessége, hogy ez elsősorban azokat érintette, akik az utolsó napon szereltek le. Akik korábban maradtak otthon, főleg helybeliek, nyilván szülői ráhatásra, azok neve úgy látszik nem volt „listázva”.

Utólag tudtam meg, hogy a gimnázium tanári kara, de különösen Dubovszky igazgató úr volt az, aki minden követ megmozgatott, minden formális és informális kapcsolatot felhasznált azért, hogy súlyosabb következmények ne érjenek minket. Ezért különösen hálás vagyok, és jóérzéssel, szeretettel őrzöm emlékét.

Így aztán rendben le is érettségiztünk.

Én, - néhányad magammal – úgy döntöttem, hogy ipari szakmát tanulok. Budapestre kerültem ipari tanulónak. Kivárva a kétévi kötelező gimnáziumi javaslatvételi határidő elmúltát, már szakmunkásként munkahelyi ajánlással tanulhattam tovább. De ez már egy másik történet...

Balassagyarmaton 1957 után hosszú évekig nem jártam. Így Dubovszky igazgató úrral csak később, diplomásként és családósként találkoztam újra, amikor Őt és néhány régi tanáromat meglátogattam. Szeretettel fogadott, érdeklődve hallgatta, hogyan alakult az életem. Arról, hogy mit tett értünk, egy szót sem említett, csak néhány évvel később tudtam meg, így köszönetet sem tudtam ezért mondani. Többet nem találkoztunk.

Összefoglalva: Diák és tanár, kollégista és nevelő között mindig akadhatnak kisebb nagyobb konfliktusok, súrlódások. Ebben az esetben szerencsésnek mondhatom magam. Bár én sem voltam „mintagyerek”, „stiklittől mentes”, Dubovszky igazgató úrral kapcsolatban csak pozitív élményeim vannak. Negatív semmi. És ez nem az idő megszépítő hatása.

Hálás vagyok a sorsnak, hogy életünk egy rövid szakaszban találkozott, és megismerhettem egy nagyszerű embert, akire emlékezni mindig felemelő érzés.

Kocsis Mihály (Vanyarc, 2015. 04. 04.)

**Néhány gondolat és emlék mára már...
Ég Veled drága Dubovszky Karcsi bácsi!**

Könnyes szemmel olvasom mindazt, amit Dubovszky Károly igazgató úrról, - Karcsi bácsiról - írtak a fiúkollégiumi előd,- és utódtársaim. Hálásan köszönöm, hogy olvashattalak Benneteket. Köszönöm, hogy újra kollégistának érezhettem magam.

De érdekesek az emberi sorsok! Közülünk, kollégisták közül is ki itt, ki ott fordult meg a világban, az országban! Ez így van jól, és természetes is. Azért voltunk Karcsi bácsinál ki négy, ki - mint pl. én is - három évig, hogy azzá legyünk, amivé lettünk. Romhányi kerámia gyári munkástól a Kongresszusi könyvtárosig, orvostól, tanártól a katonáig, mindenhol tettük a dolgunkat. Erre tanítottak bennünket Dubovszky Károly és a kollégium nevelői, éppúgy, mint a Balassi Bálint Gimnázium tanárai. Mint hallom, most is olyan alapos és igényes munka folyik ott, mint a mi időnkben. Ezt nagyon jól esik hallani.

Megtisztelő számomra, hogy a véletlenek folytán megtaláltalak Benneteket Dubovszky lányok! Köszönöm, hogy írhatok én is néhány gondolatot a kollégiumi életről, Karcsi bácsival, és a többi nevelővel – Jászberényi, Molnár, Kalocsay, és Kovács tanár urakkal együtt töltött három évről.

Am, meg kell említenem az osztályfőnökömet is, Nagy Ervin tanár urat, és fel kellene sorolnom az összes, minket oktató, nevelő gimnáziumi igazgatómat, tanáromat is. Ezek az évek teljesen meghatározták a további sorsom. Átalluk lettem az országot körbejárt, majdnem minden katonai repülőtéren szolgálatot teljesítő, különféle vezető szervezetekben megfordult, és a hivatásos katonai életében 13 helyre vezényelt és költözött hivatásos katonává.

Mára pedig, nyugállományú hivatásos katonává lettem, aki most újra Vanyarcon él, feleséggel és 93 éves Édesanyám együtt.

Ha van egyáltalán valaki, aki a Balassi Bálint Gimnázium II./a. osztályból emlékszik egy olyan kollégistára, aki 1958 szeptemberében megjelent, sötétkék katonai egyenruhában, akkor most egymásra találtunk, az a fiatal ember én voltam. Nem azért voltam kék katonai ruhában, mert 57/58-ban, abban az egyetlen évben olyannyira rám tapadt, hogy nem tudtam volna levetni. Nem is csupán azért, mert igazán megszerettem, legfőképpen azonban azért, mert egyszerűen nem volt más ruhám.

Az történt ugyanis, hogy a középiskoláimat 1957 őszén a budapesti II. Rákóczi Ferenc Katonai Középiskolában kezdtem. Már az általános iskolában elhatároztam, hogy katona leszek. A falunkból volt két első osztályú, éjjel-nappal, jó és rossz időben repülni kész vadászpilótánk, Fehér József és Fekete József, akik később honvéd alezredek lettek. Meghatározó volt pályaválasztásom szempontjából a velük való beszélgetések sora.

Sajnos a II. R.F. Katonai Középiskolát 1958-ban egy központi döntés következtében megszüntették, és minden diákot „szétszórtak” az ország különböző középiskoláiba. Amikor először vettem kézbe a megszüntető dokumentumot, szabályosan beleremegtem, és mint egy száraz falevél, akként hullottam lelkileg a földre.

E lelki megrázkódtatás után ezért kerültünk 1958 nyarán hárman haza Nógrád megyébe, Balassagyarmatra, a Balassi Bálint Gimnáziumba, én pedig a fiúkollégiumba is, mert Vanyarcról lehetetlen lett volna naponta bejárni a gimnáziumba.

Az első találkozásom Dubovszky igazgató úrral meghatározta későbbi tanár- diák kapcsolatunkat. Nagyon megtetszett neki az a katonás megjelenés, amit a katonai középiskola első évében megtanultam. Szabályosan megálltam előtte, és jelentkeztem nála. Szúrós tekintettel végigsimogatott, kezét fogott velem és *Mihály fiam* lett a nevem. Elmondta röviden, hol lesz a helyem. De május-június fordulóján a tanítás még folyt egy pár napig, még minden tele volt gyerekekkel, a szobák emeletes ágyakkal, az előterek tömve szekrényekkel, a tanulószobák pedig iskolapadokkal. Az udvar tiszta, szép, virágos volt. Látszott rajta a jó gazda módjára való tanári gondoskodás, a diákok munkája egyaránt.

Már most, e néhány emlék felidézése elején el kell mondanom, hogy soha, semmilyen körülmények között, sem szemtől szembe, de a háta mögött sem kerültünk konfliktus helyzetbe egymással. Atyai tisztelettel álltam mindig elébe. Követelménytámasztó volt, az igaz. Nem tűrte a hanyagságot, a lazaságot, a pontatlanságot. Az adott szónak rendkívül nagy szerepet tulajdonított. Valójában nagyon megszerettem az egyenes beszédéért, a biztató szavaiért, az őszinteségéért, de legfőképpen a segítőkészségéért.

Számomra 1958 őszével kezdődött el a tanítás és a kollégiumi élet. Soha nem jelentett gondot a reggeli ébredés, a felkelés és a mozgás, ami fő konfliktusforrás olykor másoknak. Ébresztő után a vaságyak rugói kipattintottak nyomban az ágyból, a kicsi udvaron töltött reggeli mozgás meg sem közelítette a hűvösvölgyi ügyeletes reggel 6 órai kiáltását: *jó reggelt elvtársak, ébresztő, föl! Reggeli tornához sorakozó!* Egyetlen esetre sem emlékszem, hogy Karcsi bácsi valaki, vagy valami miatt összevonta volna a dús szemöldökét.

Történt egyszer, úgy 1959 tavaszán, - talán éppen május elején - hogy haza kellett volna mennem vasárnapra. Hatvanból érkezett a református lelkész, aki a mintegy 10-12 fős reformátusvallásúnak tartott évente egy-egy alkalommal összejövotelt. Vanyarcon a családok teljesen, vagy csak részben erdélyi gyökerűek voltak. A többségében evangélikus tót faluban a két kézen is megszámlálható közösség híveit éppen akkor apám volt, aki összeterelte, mint presbiter. Csak annyit írtak otthonról, hogy jó lenne, ha én is haza tudnék menni, mert amúgy is akadnak távollévők. Pénzem alig volt. Apám molnári keresete éppen hogy elég volt a napi megélhetéshez, a két kisebb testvérem ellátásához. Ruhámat a hadsereg megengedte, hogy elhozhassam magammal, a kollégiumban tisztán, vasaltan tudtam tartani. Búslakodhattam valószínű, mert megszólított Karcsi bácsi, hogy mi a bajom. Nem értettem hirtelen a kérdést, majd eszembe jutott gyorsan a levél, apám hívó szava, és elmondtam.

- Na és, mi a baj Mihály fiam?- kérdezte.
- Semmi különös igazgató úr, csak nem tudok hazamenni. Ez a bajom.
- Na és miért?
- Csak azért, mert se vonat nincs, se pénzem.

Csak ez a baj? Messzire van ide Vanyarc? – kérdezte.

- Nem nagyon - válaszoltam.
- Várj egy kicsit, maradj itt. Mindjárt visszajövök.

Erre megfordult, és hazament a néhány méterre lévő házához. Jött is nyomban. Egy női kerékpárt tolt.

- Tessék. Fogd, és holnap estére gyere vissza vacsorára.

Felforrott a vérem! Karcsi bácsi ugyanis mindig érezte a kollégium szívverését, a levegője lüktetését. Ez a történet (momentum pedig) úgy belém ivódott, hogy ha van, valahol a világmindenségben túlvilág, ott is, akkor is emlékezni fogok Rá, más valóságomban sem fogom soha elfelejteni. Nem kértem, ő maga adta. Pedig akkoriban egy bicikli birtoklása

szabályos motorizációnak számított. A *(nem nagyon való)* közelség pedig éppen 36 km távolságot jelentett akkor is, meg ma is.

Mondanom sem kell, hogy percek múlva hazaindultam. Tekertem keményen, hogy időben hazaérjek. Délután négy óra körül már a berceli malomnál voltam, ahol ekkortájt lett vége a szombati munkaidőnek. Éppen elértem az apám, (A mici sapkájával kissé körbe ütögette magát, hogy a finomlisztet lepergesse a munkaruhájáról) máris felpattantunk a gépekre és hazatekertünk Vanyarcra. Ide a közelre, a szomszédba, csak hét kilométerre.

A kollégiumi éveim alatt sokszor kaptam felajánlást tőle a kerékpár kölcsönadására, de csak 4-5 alkalommal éltem vele. Ma is kifejezhetetlen hálával gondolok Rá, és igazán nagyon köszönöm!

Valahogyan hasonlóképpen lehetett, amikor elmondta valaki Károly bácsinak, hogy az édesanyám Pásztóra került a kórházba. Éppen írásbeli érettségi előtt álltunk. Karcsi bácsi ismét megkérdezte, hogy mi nyomaszt? Elmondtam. Ismét kölcsönadata női kerékpárját, és meglátogattam édesanyámat a pásztói kórházban, és visszakerekkeztem gyarmatra. Másnap oroszból volt írásbeli érettségi vizsga. A fordítás ide-oda rendben volt, de nem volt időm bemásolni a dolgozatfüzetbe, ezért a korábbi jeles jegyem ellenére az írásbelim közepesre sikerült. Szegény Lami Anna tanárnőnk, érthetetlenül állt a dolgok előtt. Én nem, mert jól tudtam alulteljesítemek okát.

Osztályomból, egyedül szóbeliztem oroszból. A vizsga előtt izgatottan sétáltam az osztályterem előtt. Fogalmam sem volt, hogyan lesz tovább. Egyszer csak a lépcsőn felfelé jövet kit láttam meg? Dubovszky igazgató urat.

Na, mi újság? - kérdezte. *Nincsen semmi különös igazgató úr* - válaszoltam, mindjárt szólítanak. Fog ez menni neked, nem kell izgulni. Megszorította a kezem, megölelt és eltávozott. Később beszéltük meg a dolgok igazi lényegét.

Percek múlva nyílt az ajtó, Lami Anna jött ki egy pár szóra hozzám. Tanácsolta, *legyen nyugodt Mihály, nem lesz semmi baj. Az elnök asszony nem nagyon tud oroszul. Ha valamit nem tud oroszul, mondja nyugodtan szlovákul, csak lehetőleg folyamatosan beszéljen. Érti?*

Igen, köszönöm - válaszoltam. Minden így történt.

A szóbeli eredménye jeles lett, dicséretet és gratulációt kaptam az elnök asszonytól. Elmeséltem neki, hogy előző nap kerékpáron tettem meg az utat Pásztóra és vissza, hogy beteg édesanyámat láthassam.

Meggyőződéssel hiszem még ma is, hogy Karcsi bácsi váratlan megjelenése, és Lami Anna tanárnő kisurranása adott akkora lendítő erőt, hogy sikeresen vizsgáztam.

A kollégium élete és napi munkája amúgy minden bizonnyal nem írható le ilyen egyszerűen. A mindennapi életfeltételek előteremtése, a tanulás, tanítás és segítség, a nevelés napi tennivalói sem manapság, sem abban az időben nem volt egyszerű feladat. Ennek ellenére, úgy a kollégiumi nevelőtanárok, mint maga az igazgató úr tényleg személyesen foglalkoztak velünk. Ismerték a dolgainkat, tudták a bajainkat, segítették az egyéni ügyeink megoldását. Tényleg így volt! Egyszerűen érezték a fiúk lélekrezdülését!

Azt mondják, hogy a szegénység nem nagy baj, csak kellemetlen akkor, ha az emberre szorosan ráakaszódik, és nem tudja lerázni valahogy. Nekem is ezekből az emlékeimből tör fel néhány, ezek érzelmileg erősen kapcsolódnak Karcsi bácsihoz. Ő volt az Ember, aki ebben is megsegített, hogy kiszabadulhassak egy kicsit a szegénység gúzsba kötöttségéből.

Szombatonként általában megritkult a kollégium lakossága. Többségében hazamentek a gyerekek. Voltunk néhányan, akik távolabb laktunk - még egri is akadt közöttünk -, akik rendre bent maradtunk, ténylegesen a kollégium jelentette nekünk az otthont. Mint ahogy az is volt, a szó igazi értelmében. Ilyenkor megfelelő engedéllyel ki lehetett menni a városba, moziba, sétálni, tekeregni egyet.

A vasútállomás túloldalán volt egy TŰZÉP telep, amelyet Bognár bácsi vezetett. Ide építhettem ki egy kis zsebpénzpótló elfoglaltságot. Természetesen az igazgató úr teljes egyetértésével, hozzájárulásával. Csak jóval később, már felnőtt fejjel gondolkozva döböntem rá arra, hogy mekkora felelősséget vállalt értem, értünk akkor, amikor csak azt válaszolta nekem: *rendben van Mihály fiam, és kivel mész ki dolgozni?* Elmondtam, ő rendben valónak tartotta és csak annyit tett hozzá még: *nagyon vigyázzatok egymásra, magatokra. Bármilyen van, te szólj be és csak nekem. Megértetted? Igen, volt a válaszom. Így indult el zsebpénz kereső munkánk.* Úgy emlékszem, egy alkalommal, késő este meglátogatott minket a telepen, hogy ellenőrizze, milyen körülmények között, hogyan dolgozunk.

Bognár bácsi gyakran átszaladt, előre jelezte, mikor érkeznek a teherszállítmányok a TŰZÉP-re. Talán csak két alkalommal fordult elő, hogy két munkacsoportot (2x3 fő) kellett szervezzek hétvégére ahhoz, hogy Bognár bácsi megússza a „kötbért”. Soha nem felejttem el a tűzifa, a feketeszén, a cserép, a téglák, és a sóder kipakolásával járó fizikai gyönyöröket, de a munka végeztével járó azon pillanatokat sem, amikor egy 160 mázsás vagonért kaptunk fejenként 150 Ft-ot. A legnehezebb munkát jelentette, az oltott mész kilapátolása.

Jól emlékszem, hogy egy alkalommal nem mentem ki dolgozni szombatnapra, mert tanulnom kellett. A meszet a többi fiú ment kirakni. Egyedül maradtam bent, talán Dobsonyival, aki rendszeresen irodalomtörténetet bővölt. Nagyon szerettem olvasni. Karcsi bácsi nyitott ránk a tanulóban, mert világitást látott kívülről. Talán azt gondolta, hogy égve maradtak a lámpák a szélső teremben.

- Te, Mihály fiam, hogy-hogy nem mentél ki dolgozni?
- Felálltam, és válaszoltam. Tanulnom kell, le vagyok kissé maradva.
- Karcsi bácsi: No, hát erre nem gondoltam, azt hittem, hogy te is kimentél. Szólj reggel, hogy minden rendben volt-e kint!
- Megértettem, - válaszoltam.

Mindez késő este lehetett már. Tízkor villanyoltás volt. A fiúk korábban, nyolc után mentek ki a munkára, mert ekkorra érkeztek be a vagonok.

Lefeküdtünk. Éjfél után kettő lehetett, amikor kopogtak az utcai ablakon. Az egyik kollégista volt, és kért, hogy menjek ki segíteni, mert nem haladnak a mész kidobásával, és ha nem lesz időre kirakva, kötbért kell fizetnünk, hiszen elvállaltuk a munkát.

Gyorsan kiugrottam az ágyból, összekaptam magam, és utána szaladtam. Hihetetlen, de igaz! Annak ellenére, hogy csendben mentem ki a kollégium kapuján, Karcsi bácsi valahogyan mégis észrevett. Igaz, hogy ebben az időben végezte az esti egyetemem, ő maga is tanult, olykor hajnalig. Megvárt bennünket, míg vissza nem tértünk a TŰZÉP telepről. Felvetődött bennünk, hogy talán addig le sem feküdt, amíg mi vissza nem tértünk. Nem tudom, de ez sem lehetetlen. Megúsztuk a kötbért! Másnap, vasárnap reggel Karcsi bácsi megkérdezte: No, mi történt az éjjel Mihály fiam? Mi volt az a mozgás? Én mindent elmondtam úgy, ahogyan volt. Elgondolkodott. Rendben van, - mondta, de máskor ne menjetek ki dolgozni, csak úgy, ha te is ki tudsz menni. Ne vállalatok olyan sokat, határt kell szabni ennek is.

...és milyen igaza volt!

Történt egy alkalommal, hogy éjfél után a munka befejeztével beérkeztünk a kollégiumba. Kalocsayné az áldott gondnokasszony hagyott nekünk mindig valami harapnivalót, ha mást nem, zsíros kenyérré való mindig akadt. De otthonról mindenki el volt látva mindennel. Szalonna, hagyma, zsír meg kenyér tepertővel. Amikor már pénzesebbekké lettünk, egy-egy literes üveg sóletre is futotta. Csak úgy, hidegen, minnek is kellett volna fecsérelni az alvásra szánt időt holmi melegítésekkel!

Nagy meglepetésünkre a tiszta konyhában találtunk egy vizes kancsó feketekávéját. Nem tudtuk mire vélni a dolgot. Én megkóstoltam. Kissé furcsa íze volt, de nem cikória kávé volt. Nincsen

mit tenni, mondtam Vandornyík Janinak, ez itt van, mi éhesek vagyunk, reggelig különben is kihűl, igyuk meg. Zsíros kenyér és másfél liter kávé. Csak ketten voltunk akkor egy vagonra, mert a harmadik társunk váratlanul visszamondta a munkát.

A kaja után zuhanyzás, gyorsan ágyba. Reggel úgy 7 óra tájban szépen lassan bejön az igazgató úr. Felébreszt, vasárnap, ilyen máskor soha nem tett, és kérdezi, hogy nincsen semmi baj? Minden rendben van? Igen, válaszoltam. Úgy éjfél után értünk vissza - mondtam. Igen, tudom, mondta, mert megittátok a kávémat, amit ma hajnalra főztem magamnak. Felkeltem én is tanulni.

Felültem hirtelen, még a fejem is bevartam a felettem lévő vaságy peremébe, és nagyon elnézést kértem a történetekért. Nincs semmi baj, mondta, de hát ez babkává volt! Az meg mi? - kérdeztem. Jó volt, kicsit hideg volt és bocsánatot kérek, de megittuk egy csomó zsíros kenyérral.

Ő kiment, én visszaaludtam és csak úgy késő délelőtt keltünk fel. Úgy délfelé lehetett, amikor újra megjelent, meglátogatott a tanulóban. Egyeztettük a történeteket. Én ismét bocsánatot kértem, de nem volt semmi rossz érzésem emiatt, mert ő Karcsi bácsi volt!

Dubovszky Károly igazgató úr lett a második Apám!

Ő volt, az, aki az osztályfőnökömmel, Nagy Ervinnel és Cseh tanár úrral, a kollégiumi nevelőimmal, közösen végigdrukkolták: az érettségi előtti ipolyvecei focimérkőzésünket, az elszenvedett térsérülésem miatti több hónapos gimnáziumi távolmaradásomat, a gyarmati kórház sebészetén, valamint a budapesti Sportkórházban eltöltött 1961. évi karácsonyomat.

Ő volt az Ember, aki biztosra vette, hogy a sportsérülésem ellenére fel fognak venni a Kilián György Repülőtisztiszi Iskolára, igaz, hogy nem vadászrepülőnek, hanem vadászrepülőgépek elektromos műszer és oxigén technikus szakára. Örült, amikor a több hónapos távollétem miatt végül is engedélyezték az érettségire bocsátásomat, a sikeres vizsgáimhoz személyesen külön gratulált a szüleimnek és nekem is.

Felvetődött bennem, hogy milyen nagy örömünk lett volna, ha 1995 áprilisában Pentagon könyvtárában véletlenül nemcsak én találkozom régi kollégista társammal, Tóth Gyurival, hanem Karcsi bácsi és Bognár bácsi is jelenlett volna, és átélhették volna velünk együtt a felidézett, boldog kollégiumi éveket.

Utószó

Felteheti valaki azt a kérdést, hogyan lehet, hogy ötven-hatvan év távlatából ilyen részletes emlékeket tudtak felidézni a megkérdezettek, és a mai időhiányos rohanásunkban, miért szántak időt a levelek megírására, az interjúkon való részvételre? Ezt szerintünk nem nagyon kell megválaszolnunk, mert az írások magukért beszélnek. Szerintünk azért, mert ők is azt a szeretetet, bizalmat, gondoskodást, önmagukba vetett feltétlen hitet kapták édesapánktól, amit mi, saját lányai. Megható érzés számunkra, hogy a diákok édesapánk szóhasználatával idézték fel életük történéseit. Hálásan köszönjük mindnyájuknak, hogy közreműködtek és segítették édesapánk egyéniségének felidézését, és visszaemlékezésünkkel gazdagították édesapánkról alkotott képet.

DUBOVSZKY KATALIN – PELTZER-DUBOVSZKY LÍVIA

*A Visszaemlékezés Dubovszky Károlyra c. írás a Balassagyarmati Honismereti Híradó 2013. évi számában megjelent anyag kibővített verziója
Közzététel: 2015. november*